

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 125

Temmuz 2024

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Kadir Ahıska, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden	1
Birlikte Gezelim Miniğim	3
Çamaşır İşlerine Sıfırdan Giriş- 3	7
GETEM ile Gelen İlk Betimleme Üstüne	16
Yapay Zekâ ile Çizgi Roman Okumak	23
Windows İşletim Sistemine İnsan Sesiyle Erişim: Voice Assistant for Windows Kullanım Rehberi	29
Ama Annem Kızlar	32
Engelliliğin Sosyal Modeli-3	36
Mehmet Şef, Melek Hanım ve Ben.....	47
İçim Şiştî Dostlar	50
Bitmeyen ama Bitmeye Mahkûm Öykü.....	53

Editörden

Temmuz sayısıyla herkese sıcacık bir merhaba,

Yaz gelince çoğumuz sokaklara atıyoruz kendimizi, gezmelere çıkıyoruz. Peki bebek arabasında bir miniğiniz varsa ne yapacaksınız? “Görme engelliyiz biz” deyip evde oturacak değil elbette bizim okuyucularımız. Peki nasıl yapılır nasıl çıkılır bebek arabası ve bastonlarla sokaklara? Cevabı gezen anne baba yani Ayşe Turgay Gümüş yazısında.

Gezdik geldik. Hava da sıcak piştik terledik. Atıverelim üstümüzdekileri makineye yıkanıversinler. Yıkamak yetmez, bir de kuruyuversinler. Murat Kefeli kurutma makineleri ve ütüleme konularını anlatıyor bu ay. Benden söylemesi, Temmuzda bazı şehirlerde dışarı çamaşır asmak kurutma makinesinden daha hızlı olabilir.

Çamaşır makinede dönerken bir film izleyelim derseniz eğer, benim gibi hala izlememiş olanların aklını çececek kadar güzel anlatımıyla Gülcan Altun karşımızda. Filmimiz Tabutta Rövaşata, Getemin ilk sesli betimlemesi.

Yok benim aram sinemayla iyi değil derseniz, size çizgi roman verelim. Konuk yazarımız Doğan Aydın yapay zeka destekli bağımsız ve erişilebilir çizgi roman okumanın yolunu adım adım bu sayıda anlatıyor.

Bir erişilebilirlik anlatımı da Sarper Arıkan’dan geliyor; sesli komutlarla Windows bilgisayarınız artık parmaklarınızın değil dilinizin ucunda.

Engelliler sanılanın aksine bilgisayar kullanmaktan yemek pişirmeye, ütü yapmaktan yazılımcılığa kadar pek çok farklı şeyi yapabiliyor. Gel gelelim bazen buna kendi anamız bile tam ikna olmuyor. Olmuş gibi görünüyor da yeri gelince hemen sağlamcı tarafa geçebiliyor. İşte bunun yaşanmış örneği Ali Çolak'ın çevirisiyle karşımızda.

Sosyal model çerçevesinden bakarsak, bizi engelleyen şeyler temelde toplumsal ve çevresel düzenlemeler. Alanın önde gelen isimlerinden Tom Shakespeare'in Sosyal model hakkındaki çevirisini Amine Ennur Aksoy ve Soner Çoban'dan okumaya devam ediyoruz.

Bazılarımız bu zorlu yolda bitişini görebiliyor

bazılarımız yolda yarıştan kopuyor. Bir Engelli olarak var olabilmek için ne yaparsak kendimizi ispatlamış oluruz? Peki kendimizi ispatlamak zorunda mıyız? Çoğumuza tanıdık gelecek yaşantıları Mehmet Şef'in hikayesiyle birleştiren bir yazı ise ben deniz, Elif Emir Öksüz'den geliyor.

Sevgi Mart, üst üste gelen engellenmelerle biraz yılmış. Gelin kulak verelim.

Sonra Burak Sarı'nın uyku sersemi yazdığı yazısında olduğu gibi biraz umutla bakalım geleceğe.

Editörden yazarı: Elif Emir Öksüz

Birlikte Gezelim Miniğim

Ayşe Turgay Gümüş

sevgiozgurluktur@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

İzmir’de yaşanan yaz günleri sıcaklığıyla kocaman bir merhaba değerli okurlar.

Yaz geldi, çiçekler açtı. Ebeveynler tüm yıl çalıştı. Yapıldı tatil planları. Doldurduk bavulları. Açılınsın ebeveynlere tatil yolları. Açılınsın da bizim minik cadı ya da canavarla nasıl olacak bu iş diye soranlar için damıttık bu yazımızda miniğimizle yaptığımız seyahatlerden edindiğimiz deneyimlerden bu ip uçlarını.

Bavul Hazırlama

Seyahat deyince akla gelen ilk şeylerden biridir bavul hazırlamak. Bavul deyip geçmeyin evinizden uzakta elinizin altındaki mini eviniz gibi bavul. En azından bizim için böyle. Biz seyahatlerimizde bavul olarak tekerlekli bavul kullanıyoruz. Bu bir yerden bir yere giderken hareket kolaylığı sağlıyor. Bavula eşyaları yerleştirirken kullanım sırası ve önemine göre en çok ve en erken kullanacaklarımızı bavulumuzun üst gözlerine ya da alt kısmın üst taraflarına yerleştiriyoruz ki kolaylıkla gerektiğinde alabilelim. Şunu belirtmeliyiz ki bizim gibi seyahat esnasında bu da lazım olur şu da lazım olur bu kitabı da alalım buharlı pişiriciyi de alalım dersiniz bir değil iki bavul sizi zor paklıyor. Bavul ya da bavulları kapattıktan sonra, bir ya da iki sırt çantası hazırlıyoruz ki içine tipitoşun yolda yiyeceği, giyeceği, oyuncuğu vb. yolculukta lazım olacak şeyleri koyuyoruz. Sırt çantası gerçekten hayat kurtarıcı diyebiliriz. Seyahatiniz uzun soluklu değilse bavul yerine kamp çantası denen büyük sırt çantaları da kullanabilirsiniz. Biz birkaç kamp çantası eskittik seyahatlerimiz sırasında. Yolda sapı kopan, fermuarı patlayan sırt çantalarından ötürü epeyce bir terziyle de tanışmışlığımız vardır.

Dışarı Çıkıyoruz

Bavul ve çantalarımızı yüklenip kapımızdan çıktık. Bizi bekleyen en önemli soru, miniğimizi nasıl taşıyacağız sorusu. Biz bu sorunun en iyi cevabının bebek arabası olduğuna epey erken kanaat ettik. Kanguruyu Tipitoş sevmedi. Sıkışmaya gelemey de hanımefendi. Kucakta taşırken de baston kullanmak bavul çanta taşımak oldukça zor oluyor. Neyse ki bebek arabası icat edilmiş de biz de rahat ettik. “Peki kör ebeveyn olarak bebek arabasını nasıl kullanıyorsunuz?” diye sorduğunuzu duyar gibiyiz. Sabrınızı sınımadan anlatalım.

Biz Mısra'nın kuzenlerini de epey gezdirmiş olan emektar bir bebek arabasını uyarladık. Nasıl mı? Bir paspas sopası, iki vida ve bir u demiriyle. Hemen anlatalım. Üç kenarından vida delikleri delinmiş u demirinin içine ucuna delik açılmış sopayı bir vida yardımıyla montajladık. Bunu da arabanın ön kısmında şasenın sağlam bir yerine arabanın ön kısmını ortalayacak şekilde u demirinin alt kenarından bir vidayla montajladık. Böylece arabamızın önünde sağa, sola, öne arkaya hareket edebilen bir manevra kolu yapmış olduk. Arabanızda bu kolun montajlanacağı sağlam bir yer olmadığını düşünüyorsanız arabanın ön tarafına bu aparatın takılacağı bir bölümü sanayide kaynak yaptırabilirsiniz. Hatta bu düzeneğin tamamını tarif ederek birçok tornacıya yaptırabilirsiniz. Buradan bizim için bu uyarlamayı tasarlayıp montajlayan dedemize çokça teşekkür etmeliyiz. Bu eklentinin ne işe yarayacağını soruyorsanız, şöyle açıklayalım. Arabanın ön tarafından anne ya da baba bu kol vasıtasıyla arabayı çekip yön veriyor. Arkada arabayı takip eden diğer kişi de arabayı iterek destek oluyor. Kaldırım inip çıkarken ya da rampalarda arabayı birlikte kaldırıp indiriyor ya da frenleyip iterek destek oluyorsunuz. Bunun bir uyum işi olduğunu söylemeliyiz. Biz zaman içinde bu uyumu o kadar ilerlettik ki arkadaki ebeveyn ki bu çoğunlukla Mısra'nın annesi oluyor öndekinin hareketlerinden ne yapması gerektiğini söze ihtiyaç duymaksızın anlayıp ona göre tepki veriyor. Bu yöntemle ön tarafta arabayı yönlendirenin bir eliyle arabayı çekip diğeriyle de rahatlıkla baston kullanabildiğini, arkadan gelen ebeveyninse arabayı bastonmuşçasına takip ederek rahatlıkla yürüyebildiğini söylemeliyiz. Yanımızda bir bavulun olduğu durumlarda arkadaki ebeveynin görevlerinden biri de mini evimiz olan bavulu çekmek. Bunu da es geçmeyip belirtmeliyiz. Eğer yanımızda çift bavul varsa kapıdan kapıya taksi teslimatı yöntemine başvurmadan başka bir çare kalmıyor tabi.

Bebek arabası bizim için yalnızca bir taşıma aracı olmadı. Yeri geldi mama sandalyesi olarak kullandık yeri geldi arabanın içinde deyim yerindeyse prenseslere layık bir yatak hazırlayıp hazretlerini uyuttuk. Bu sayede dışarıda, restoranda ya da sahilde nerede uyutacağımız derdi hemen hiç yaşamadık. Bizim gezmelerimizde payı oldukça büyük olan bebek arabası meselesini burada kapatıp seyahatimizin diğer aşamalarına geçebiliriz artık.

Uzun Yol Yolculuğu Nasıl Olacak?

Biz Tipitoşla özel araçla da otobüs ve uçakla da yolculuk yaptık. Özel aracın konforu ve durma seçeneği daha fazla olduğundan bu konuda pek bir şey söylemeyeceğiz. Uçak ya da otobüs seyahati konusunda ise söylenecek birkaç şey var bizce. Öncelikle her iki ulaşım türünde de Mısra'ya da koltuk almaya dikkat ediyoruz. Bu hem onun hem de bizim rahat etmemizi sağlıyor. Uykusu geldiğinde koltuğuna battaniyelerden yatak yapıp uyutabiliyoruz. Otobüs yolculuklarında saatlerce kucağımızda taşımak zorunda kalmıyoruz desek de inanmayın. Hanımefendi koltuğuna kurulup oyun oynayacağına gelip anne ya da babasının kucağına kurulup yapacağını kucakta yapmayı tercih ediyor. Arada ikna olup koltuğuna geçtiğinde de biraz nefesleniyoruz. Tabi ki yeni bir kucak krizine kadar... Yazımızın başlarında bavulun yanında bir sırt çantası hazırladığımızı söylemiştik. İşte uzun yolda bu mucize sırt çantası imdada yetişiyor. İçinden neler neler çıkmıyor ki. Atıştırmalıklar, içecekler, oyun hamurları, boya kalemleri, oyuncaklar ve tabi ki çokça kitap... İşte bu mucize çanta sayesinde miniğimizin yolculuk sırasında sıkılma krizleri ortadan tarafımızca kaldırılıyor. Siz de bu mucize çantayı miniğinizin ihtiyaçları ve zevkleri doğrultusunda kendinizce donatabilirsiniz. Burada şunu söylemeden geçemeyeceğiz. Uzun yolculuklarda Mısra araçtaki eğlence sistemine hiç salça olmuyor. Biz üç t'den (tablet telefon televizyon) uzak tutmak istediğimiz için mucizeler çantamız epey dolu ve ağır oluyor.

Uzun yol dışında şehir içi ulaşımında da nasıl bir yol izlediğimiz üzerine birkaç kelam etmemiz gerekirse şunları söylemeliyiz. Şehir içi ulaşımında bir yerden bir yere giderken taksi, dolmuş, otobüs ve raylı sistemlerin hepsini duruma göre kullanıyoruz. İlk defa gittiğimiz yerlerde daha çok taksi kullanırken sık sık gezdiğimiz yerlerde toplu taşımayı da oldukça kullanıyoruz. Tabi paranız çoksa ve bizim gibi azıcık konforunuza da düşkünseniz ilk tercih çoğunlukla taksi oluyor.

Son Söz Niyetine

Yukarıda da kısaca anlatmaya çalıştığımız gibi miniğinizle bir yerden bir yere uzun

Ya da kısa seyahatler kolay değilse de kesinlikle eziyet de değil. Hatta miniğinizle birlikte gezmenin çok keyifli olduğunu söyleyebiliriz. Onunla anılar biriktirmek, yeni yerler keşfetmek inanılmaz zevkli ve aranızdaki iletişimi ve bağı oldukça güçlendiren bir şey. Miniğinizi bir zorluk olarak düşünmek yerine onu da yol arkadaşı olarak görmek hem ona hem de size çok ama çok iyi geliyor.

Bizden bu aylık bu kadar. Size miniğinizle keyifli ve dolu dolu geçireceğiniz seyahatler ve tatiller dileyerek huzurunuzdan ayrılırkene artık klasiğimiz haline gelen cümlemizle bitirelim.

Bizi okumaya devam edin anacım.

Çamaşır İşlerine Sıfırdan Giriş- 3

Murat Kefeli

m.k@muratkefeli.com.tr

Sayı: 125, Temmuz 2024

Temel silahlarımız hakkında bilgilenmeye devam edelim. [Gülümseme]

Kurutmalı çamaşır makinesi ile kurutma makinesinin iki farklı ürün olduğunu belirtmekle başlayayım. Kurutmalı çamaşır makineleri, yıkama işlemi bittikten sonra kurutma misyonu için çalışma başlatıyor. Bulaşık makinelerindeki mantıkla hareket ediyor ve ısınmış havayı üflerken kazanı da yavaş yavaş çevirerek işine devam ediyor. Kurutma makineleriye çamaşır makinesinden ıslak çıkan çamaşırları içine tıktıktan sonra işine başlayan ayrı bir makine.

"İki makinenin ayrı olanı mı yoksa ikisi bir arada olanı mı daha mantıklı?" Bu sorunun cevabı oynak. [Gülümseme] Önce şehir efsanesi olmadığı kesin bilgileri paylaşayım:

- Hijyen açısından en iyi kurutma tipi geleneksel asma yöntemi. Açık hava ve ev içi olarak değerlendirdiğinizde açık hava test sonuçları daha iyi. Ancak bu bilimsel yayına dair okuduğum yazıda "hangi şehrin açık havası" olduğu yazmıyordu. Yani burnunuzun dibinde bir sunta fabrikası veya ilaç fabrikası varken o açık havada yellendirilen çamaşır, kurutma makinedekinden daha fazla bakteri içerir.

- Kurutma makineleri, kurutmalı çamaşır makinelerine kıyasla daha iyi bir hijyen oranı sağlıyor. Buna gerekçe olarak kurutmalı çamaşır makinelerindeki su akışı ve hızlı kurutma sistemi gösteriliyor. Burada bir parantez açalım: Kimyasal ile düzenli temizlenen kurutmalı çamaşır makinelerinin hijyen oranı daha yüksek.

- Kurutmalı amaşır makineleri, kurutma makinelerine oranla daha fazla enerji tüketiyor. Can sıkıcı aksaklıkların da buna etkisi oluyormuş. "Nedir o aksaklıklar?" sorusunun yanıtı zor değil. Nevresim takımı ile birkaç tişört atıyorsunuz, yıkanıyor; ancak tişörtler nevesim takımının içine girerek yıkanıyor. Yıkama sonrasındaki kurutma işi de bu hâldeyken başlıyor ve doğal olarak normal süreç tamamlandığında makineden çıkardığınız nevesim çuvalı içindeki tişörtlerin nemli olduğunu fark ediyormuşsunuz ve kısa bir programla kurutma sürecini tekrarlıyormuşsunuz.

Şehir efsanesi olması muhtemel verilerse şöyle:

- Kurutmalı amaşır makineleri çok hızlı, özel bir elektrik tesisatı gerektiriyor, her prize takılmıyor vb. bilgiler doğru değil. Vaat edilen ömrü, sigorta voltaj seviyesi zaten en başında belli ve klimalarda olduğu gibi gerektiğinde teknik servis ek düzenleme yapıyormuş.

- Elektrik çarpma kazalarına yol açıyorlar.

- Ölümcül bakteriler üretiyorlar. Burada da bir parantez açayım: Eğer kılavuzunda belirtildiği gibi düzenli olarak temizlenmezlerse ve önerilen biçimde kullanılmazlarsa küçük çocukları hasta edecek bakterilerin yaşam alanlarına döndükleri bir gerçek.

Kurutmalı amaşır makineleri hakkında unutmamanız gereken önemli bir detay: Bu makinelerin yıkama kapasiteleri ve kurutma kapasiteleri çoğunlukla eşit değil. 10 kg yıkama kapasitesi olan makinenin kurutma kapasitesiyse 6-7 kg.

Ayrı olarak satılan kurutma makinesi koyacak yeriniz yoksa bu sorunu aşmak da zor değil. Amerikan filmlerindeki amaşırhane sahneleri meşhurdur. Bu amaşırhanelerde alt tarafta yıkama hemen üstündeki makinedeyse kurutma işi yapılır. Yani profilden yapılacak bir iskeletle kurutma makinesini çamaşır makinesinin hemen üstüne koymak çok çılgınca olmadığı gibi çok masraflı bir iş de değil.

Ütüler

"Ütü nasıl alınır? Neye göre seçilir?" Bu soruların yanıtı bence şu: "Paşa keyfinize göre." İlla bir kriterden yola çıkmak istiyorsanız bu kriter giyim-kuşam ürünlerinde tercih ettiğiniz kumaş tipleri olmalı. Seçim yaparken işinize yarayabilecek bilgiler şöyle:

Ütü performansına en çok etki yapan ilk kriter taban tipi. Çelik, titanyum, seramik gibi taban tipleri var. "Yapışmaz" sıfatı elbetteki çok önemli olmakla birlikte bu sözcüğün başında "asla" nitelemesi olmadığını da unutmamalısınız.

Diğer önemli bir kriter ütünün W değeri. İyi iş gören bir ütünün 2000w üstü olması gerektiğine inanıyorum. Ürün puanlamalarına baktığınızda 2400W ütüler ön plana çıkıyor.

"Otomatik kapama" özelliği olan bir ürün seçmenizi tavsiye ediyorum. Anlık unutkanlıklar her zaman olur ve bu özelliği olan ütüler belli bir süre hareketsiz kaldıklarında kendilerini kapatıyorlar.

"Damlatmaz" olarak isimlendirilmiş bir özellik olduğunu da belirteyim. Su tankı ve buhar püskürtme özelliği olan ütüler aşırı dolu olduğunda ya da hasar aldığı anda su kaçırabiliyor veya buhar damlaları oluşturabiliyor. İşte bu özellik bunu engelliyor. Tabii muhtemelen hasar sonucu damlamaya başladıysa damlatarak çalıştırma imkânınız da olmuyor. [Açık ağızlı gülümseme] Yeri gelmişken belirteyim: "2024 yılındayız yahu, buharsız ütü mü olur!" demeyin ve teknik özelliklerinden mutlaka kontrol edin; çünkü var.

Giyim tarzınız, kırış kırış olan kumaş tiplerini kapsıyorsa alacağınız ütünün su barındırma kapasitesini dikkate almanız hiç fena olmaz. Bu kapasite oranları 80 ml'den başlayıp 1 litreye kadar gidiyor.

Ütülerin ayar düğmeleri çoğunlukla kabartılı noktacıklarla işaretlendiği için oldukça erişilebilir. Tabii hangi noktanın hangi kumaş için önerildiğini öğrenmeniz gerekiyor. Kişisel deneyimimi sorarsanız standart düzeyde tutarak her bir şeyi ütüleyebilirsiniz. Dijital göstergeli ve akıllı telefondan ayarlanabilen ütüler olduğunu kör olmayan bir arkadaşımın öğrendim ancak uğradığım mağazalarda bu ürünlere denk gelmedim. Ama dürüst olmak gerekirse klasik ütüler, dijital ve akıllı yapıya bence hiç mi hiç uygun olmayan makineler.

Pres ütülere gelirsek... Aslında oldukça işlevsel ürünler. Özellikle küçük yaşta çocuğunuz varsa veya spor giyim ağırlıklı bir yaşantıdaysanız oldukça zaman kazandırıcı bir etkileri var. En büyük dertleri ise kullanmayı öğrenmeniz gerekiyor. Yani işin püf noktalarını keşfedene kadar pres ütüler sinirinizi bozacaktır. Çünkü ütü masası yerine daha geniş bir alana kurmanız gerekiyor ve sonra uzun pantolonları, gömlek kollarını o zımbırtı arasına nasıl yerleştireceğinizi öğreniyorsunuz.

Eğer büyük bir eviniz varsa ve tembelliğin zirvesine varmayı arzuluyorsanız size Singer'in pres ütüsünü önerebilirim. Bu oyuncak aslında ev kullanıcıları için değil, kuru yıkamacılar ve terziler için üretilmiş. Fiyatı normal pres ütülerden bir miktar daha fazla ama (takriben) 40 X 140 cm gibi kocaman boyutu sayesinde hızlı sonuç getiriyor. Presle, çıkar, diğer tarafı koy, bastır, çıkarla uğraşmıyorsunuz.

Kazanlı Ütüler

Bu zımbırtıların varlığından bu yazı dizisini hazırlarken haberdar oldum. Öyle ki, sırf bu aletleri görmek için mağazaya bir kez daha gitmem gerekti.

Bu aletler, yaklaşık 30 x 20 x 25 cm ebatlarında bir kazan ve bu kazana bağlı bir ütüden ibaret. Basınçlı ve basınçsız kazan olmak üzere iki farklı kazan tipi var. Uzun uzun ütü yapanlar için basınçlı kazan öneriliyor imiş. Kazanla ütü arasında bir hortum bağlantısı var. Su haznesi olarak adlandırılan zimbirtı doldurup kazana takılıyor. Kazana konulan su, ısınıp buhara dönüşüyor ve hortum aracılığıyla ütüye ulaşıyor. Ütü tabanı ısınıyor ve aynı zamanda altındaki alanlardan buhar sızıyor. Ütünün tutacında yer alan düğmelerle de buhar çıkışını istediğiniz gibi kontrol edebiliyorsunuz.

Ütü kısmı normal ütülere oranla çok daha hafif. Hızlı ısınan ve ısıyı hızlı yayan bir alışımından üretilen tabanlar buharın yarattığı ısıyı kullanıyor. Suyu elektrikle ısıtmasına rağmen yine de tasarruflu olduğu iddia ediliyor. Keza su püskürtmeden iş gördüğü için su izi bırakmadığı iddiası da var.

Benim konuştuğum yerli beyaz eşya üreticisi satıcısı buhar kanallarının çabuk kirlenmesinden kaynaklanan arızaların ve işlev azalmalarının sık yaşandığını söyledi. Üç beş yıldır ithal bir markanın ürününü kullanan kördassa sorun yaşamadığını ve memnun olduğunu dile getirdi.

Ne düşüneceğinizi bilmem; ancak basınçlı aletler söz konusu olduğunda işi riske atmamak gerektiğini düşünürüm. Basınçlı model seçecekseniz iki atasözünü unutmayın: Ucuz etin yahnisi sert olur. Kelleyi acemi berbere teslim eden peruğu cebinde taşır.

Tabii unutmamanız gereken bir diğer detay da şu: bu zimbirtıları standart ütü masasına koymak pek mümkün değil. Kazan kısmı yerde duruyor ancak kazanlı ütüler için üretilmiş özel ütü masaları da yok değil. İşte sıçırıyoruz! [Açık ağızlı gülümseme]

Bu işin en keskin kısmını tek cümleyle özetleyeyim: Önemli olan işlevi değil, boyu!

Ütü masası özelliklerinin ütü yapma hızınıza doğrudan yansıtacağını en başında kabul ederek çarşıya çıkmanızı öneriyorum. Öyle pek mıncıklamadan alınacak ürünler değil. Güvenlik ve pratikliği dikkate alırsak şunları söyleyebilirim:

- Ütü konulan yer en çok dikkat etmeniz gereken kısım. Bu alan düz olmamalı. Yeni tip ütü masalarında buralar ısınmaz metalden ve açısı yere bakacak şekilde yerleştiriliyor. Ütüü bıraktığınızda hafif bir ivmeyle bile boru üstünde kayarak sivri uç yere gelecek şekilde yerleşiyor. Bu pozisyon da masaya çarptığınızda veya bir şeyleri yayarken kumaş ütüye çarptığında ütünün yere düşmesini önüyor.

- Ütü masanızda bir priz ve buna bağlı olan bir iki metrelik ara kablonun olması avantaj sağlıyor. En büyük faydası ütüü kontrol ederken ikide bir kabloyu düzeltmekle uğraşmıyorsunuz.

- Masanın açma-kapama sisteminin mandallı olması iki fayda getiriyor. Birinci fayda alt taraftaki mekanik sistem tırtıklı olduğu için mandala basılı tutarken masanın yüksekliğini istediğiniz seviyeye getirip mandalı bırakarak kilitleyebiliyorsunuz. İkinci pratik yanıysa işiniz bittiğinde mandalı basılı tutarak masa kısmını serbest bırakmanız zımbırtının kapanmasını sağlıyor.

- Masanın ayak kısmı en çok dikkat etmeniz gereken yerlerden biri. Çünkü bazı markalar daha ucuz bir çözüm olduğu için masa ayaklarına portatif plastik parçalar takıyor. Bu zımbırtılar da bir süre sonra yalama oluyor ve ikide bir çıkıyor. Bu nedenle zemine temas eden alanlardaki plastiklerin boruya geçirilmiş olması sizin hayrınıza. Sert plastik yerine lastik-kauçuk tarzı materyallerden yapılanlar da iyi bir seçim olacaktır. Kaymıyorlar çünkü. Şahsen benim emektar

ütü masamla kapı girişinde başladığımız oynaşma koşu bandı dibinde totom kapıya dönük bir biçimde bitiyor. [Açık ağızlı gülümseme]

- Her ne kadar mıncıklama şansım olmamış olsa da masanın yakınlarında buhar kazanına su eklemek için gerekli ıvır zıvırın ve mini bir dikiş kutusunun durduğu birkaç model de var imiş.

- Ütü masaları üzerindeki süngerin eskimesi hâlinde internetteki alışveriş mağazalarından portatif süngerler alabileceğinizi de belirteyim. Pratik oldukları da bir gerçek. Üstelik belli aralıklarla makinede de yıkanabiliyor.

Deterjanlar ve Diğer Detaylar

- Deterjan seçenekleri ile ilgili ufkunuz toz ve sıvı deterjan olmak üzere birkaç kategorideyse bir alışveriş sitesine girmenizi öneriyorum. Beyazlar için ayrı renkliler için ayrı kadifeler için bilmem ne katkılı... Envaı çeşit deterjan tipi var. Tabii üniversite öğrencisiyseniz beyazları ve renklileri tek bir seferde makinede yıkamanızın da bir zararı yok. Pek dert etmeyin, yeni medya sayesinde penguen fotoğrafları herkesçe biliniyor.

- Çamaşır makinesinin kendisini temizleyen özel bir deterjan olduğunu da hatırlatayım. Kazan temizliği için kullanılıyor ve tavsiye de ediliyor. Aklıma gelmişken bir ekleme daha yapayım: Yeni makineniz kurulurken musluğa takılan kireç önleme zımbırtısını taktırabilirsiniz. "Laf olsun diye soruyorlardır" demeyin; faydaları oluyor.

- Ütü buhar kazanlarını temizlemek için de kimyasal satılıyor. Ütüye çeşme suyu yerine arıtma cihazından çıkan su veya şişe suyu koymanız ömrünü uzatıyor imiş. Bazı ütülerde "kireç

önleme özelliği" gibi bir kriter de var. Ne olduğunu çok merak ediyorsanız Google'a başvurun lütfen.

- Makinenizin deterjan gözü var ya? İşte o çekmeceyi kas gücü kullanmadan çıkarmanın mümkün olduğunu söylemek sanırım birçok genç arkadaşımızı masraftan kurtaracaktır. Öyle yukarı aşağı kaldırmanıza veya insanlık dışı bir biçimde çekmenize gerek yok. Yumuşatıcı gözünün arka tarafındaki zımbırtıya hafifçe bastırırken çekmeceyi çekmeniz yeterli olacaktır.

Gerekli temizlik işlemi yaptıktan sonra yerine yumuşakça iteleyin gitsin. Bu cümleleri okurken, "Onları neden temizlemem gerekiyor ki?" sorusunu soruyorsanız bu yazı dizisinden çok daha ciddi bir bilgilendirmeye ihtiyacınız var. [Açık ağızlı gülümseme]

- Bazı makineler herhangi bir müdahale gerektirmeden hem toz hem de sıvı deterjan kullanımına izin veriyor. Bazılarıysa deterjan giderlerinde yer alan plastik bir aparat ile bu ayarın kullanıcı tarafından yapılmasına imkân veriyor imiş. Koyduğunuz toz deterjan hiç gitmiyorsa veya geride öbeksleşmiş deterjan bırakıyorsa giderin arka tarafını biraz mıncıklayın ve bu tür bir aparat olup olmadığını kontrol edin.

- Makineniz dolap içindeyse ve deterjan çekmecesinin kısa olması sinirinizi bozuyorsa hırdavatçı dükkânına uğrayın. "Benzin hunisi" tarzı adlarla satılan ve boyun kısmı lastik boru şeklindeki huniler ilginizi çekebilir.

- Ceplerde unutulmuş ve kazan içine düşen kâğıt parçaları vs. zımbırtıların makinenin ön al tarafında yer alan bir kısma postalandığını bilmeyenler var mıdır? Bence olabilir evet... Orayı ara ara kontrol etmek iyi olacaktır. Özellikle de makinenizin kısa çoraplarınızı yediğinden şüpheleniyorsanız.

- Sıvı deterjan veya yumuşatıcı kullanırken taşırmaktan şikâyetçiyse

[https://koruz.biz/q=yumuşatıcı bağlantısındaki ipucu işinize yarayabilir.](https://koruz.biz/q=yumuşatıcı_bağlantısındaki_ipucu_işinize_yarayabilir)

- Yumuşatıcı demişken ekleyeyim: Bazı ürünler üzerinde "koku hassasiyeti olanlar", "çocuklar için az kokulu" gibi ifadelerle satılan yumuşatıcılar mevcut. Ben Vernel'in ürününü denedim. Gayet makul ve hafif bir kokusu var.

Bir sonraki yazıda makineye bir şeyler tıkacağız gibi; ama emin değilim. Bu yazı dizisi şamatası arasında doğan bir zihin karikatürü ile yazıyı kapatalım. [Gülümseme]

Katil- Çizen: Murat Kefeli

Karikatürde bir evin içi çizilmiş. Karikatürün odak noktasında kafası pres ütü arasına sıkıştırılmış, gözleri pörtlemiş ve bir eli ütünün kulpunda duran biri var. Maktulün hemen yanında duran polis telefonda konuşurken şöyle diyor: "Kaza süsü verilmeye çalışılmış bir cinayetle karşı karşıyayız Amir'im. Ancak katil fazlasıyla temiz ve titiz birine benziyor..."

GETEM ile Gelen İlk Betimleme Üstüne

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Çocukluğumun en güzel hatıraları arasındadır, Ankara ziyaretlerimizde annem ile kardeşlerinin oynadığı Sessiz Sinema oyunu. İlk gençlik yıllarımdan birinde hafızama yer eden bir soruydu Tabutta Rövaşata. Bu yüzden bu film bana hep o sahneyi anımsatır ve bunu paylaşmak istedim sizlerle. Bir de ne alaka ise ben bu filmi hep bir korku gerilim zannediyordum. Oysa hiç ilgisi yokmuş.

Girişten de anladığımız üzere bu ayın konusu 1996'dan bir film olan Tabutta Rövaşata. Görsel ağırlığı çok fazla olan bu filme ise körler neredeyse iki binli yılların ilk çeyreğini geride bırakacağımız bugünlerde tam anlamıyla erişebiliyor ne yazık ki. Peki neden Temmuz 2024'te bu film? Çünkü GETEM sesli betimleme işine bu film ile başladı. Ben de onun bu ilk deneyimini mercek altına almak istedim.

Yukarıda söylediğim gibi 1996 yılına ait filmin yapımcısı Ezel Akay. Dram olarak sınıflandırılan yapıtın yönetmenliğini Derviş Zayim yapmış. Senaryosu da yine Derviş Zayim tarafından kaleme alınmış. Görüntü yönetmeni Mustafa Kuşçu olarak gösteriliyor. Kurgu ise Mustafa Preşeva tarafından düzenlenmiş. Filmin baş rol oyuncularını Ahmet Uğurlu, Tuncel Kurtis, Ayşen Aydemir. Müzikleri ise o zamanların popüler sıra dışı gruplarından BaBa ZuLa ile Babı-1 Esrar'a ait. Bu noktada küçük bir anekdot vermek isterim. Film hakkında araştırma yaparken Derviş Zayim'in kendi sitesinde yayımlanan Turgut Yasalar ile yapılan bir söyleşinin çıktılarını okudum. Sizlere de tavsiye ederim. Burada BaBa ZuLa grubuna dair ilginç bir açıklama da var. Yazı sonuna bağlantısını ekleyeceğim. Dilerseniz oradan göz atabilirsiniz.

Filmin konusu hakkında tüm sitelerde çok güzel açıklamalar var. Ancak elbette en kayda değer olanı Derviş Zayim'in kendi sitesinde söyledikleri. Ben kısaca şöyle anlatabilirim sanırım. Mahsun, yani Ahmet Uğurlu, kimsesiz, evsiz ve işsiz beş parası olmadan Rumelihisarı taraflarında sokaklarda yaşayan bir adamdır. Çıkma ekmek yer, çoğu zaman inşaatlarda yatar. En büyük tutkusu arabalardır. Onun çalamayacağı araba, açamayacağı kilit yoktur. Ancak arabaları çalarken tek derdi şehri turlama tutkusunu tatmin etmek ve dahası ısınmaktır. Üstelik çaldığı araçların yelpazesi de geniştir. Ambulans, itfaiye aracı ve belediye otobüsü çalmak ve onlarla tur atmak müthiş zevk verir ona. Çaldığı arabaları ise temizledikten sonra sabaha karşı aldığı yere bırakır. Fakat bu zevklerin karakolda yenen dayaklar gibi bir bedeli vardır. Mahsun bundan çok korksa da tutkusundan ve zaruretten çalmaktan vazgeçemez. Ona az buçuk destek çıkan Reis, yani Tuncel Kurtiz, teknesinde ara sıra çalıştırmakta ve karşılığında üç beş kuruş vermektedir. En yakın arkadaşı Sarı'nın trajik ölümü Mahsun'u çok sarsar. Onun üstüne âşık olduğu eroinman kızın onun iyi niyetini biraz da zorunluluktan kötüye kullanması yıkımı olur. Kocaman şehir İstanbul'un daracık sokaklarında daha da dar bir alana sığdırılan Mahsun'un ruhunu özgürleştirmesinin bedeli ağırdır.

Kimi yorum yapanlara göre Türk sinemasının en iyi filmi olan bu film sitelerde güzel puanlar almış. İMDB 7.7 gösterirken Sinemalar.com sitesi 8.1 olarak veriyor. Beyazperde'de ise üye puanlamasında 4.2 olarak görünüyor. Beyazperde'nin site ve basın puanlarını bulamadım. Film yüksek puanlarının yanı sıra pek çok festivalden ödüller kazanmış. 1996 yılında 33. Antalya Film Festivali'nde En İyi Senaryo dalında Derviş Zaim; En İyi Erkek Oyuncu, Ahmet Uğurlu; En İyi Kurgu, Mustafa Preşeva. 1997'de 9. Ankara Film Festivali'nde En İyi Erkek Oyuncu dalında Ahmet Uğurlu. Yine 1997 yılında 16. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü, Derviş Zaim; yine aynı festivalde Fipresci Ödülleri Ulusal Yarışma / Onat Kutlar Ödülü, Derviş Zaim. 1997 yılı başka bir ödülü ise Türk Eleştirmenleri Birliği – En İyi Oyuncu olarak Ahmet Uğurlu'ya verilmiş. 1997 yılı Orhan Arıburnu ödüllerinden en iyi ikinci film ve jüri özel ödülünü almıştır.

Uluslararası alanda da birçok ödül almış. Montpellier, Torino, Selanik, Amiens, San Francisco, D'annonay, Ouvres Film Festivallerinden çeşitli dallarda yanlış saymadıysam toplamda on bir ödül almış.

Bununla birlikte olumsuz eleştirilerde okudum kimi sitelerde. Ancak ben izlerken şöyle bir not almışım. "Betimlemeden bağımsız olarak bazı oyuncular, özellikle figüranlar ne kadar uyuz ve tek düzeymiş o zamanlar. Betimlemeyi seslendiren yapay zekâ sesinden daha tek düze desem yalan olmaz vallahi." Sonra bu filmin nasıl imkansızlıklar içinde çekildiğini okudum. Oyuncuların büyük bir kısmının hatır üzerine yönetmenin Boğaziçi'nden Rumelihisarı tutkunu arkadaşları olduğunu öğrenince fikrim değişti biraz. Taktir sizin artık.

Betimleme eleştirilerine gelince: Önce emekçilerimizi sayalım elbette. Betimleme metin yazarı, Emine Berre Gümüş; teknik montaj ve son kontrol Engin Yılmaz.

Öncelikle betimlemenin genel itibariyle amaca hizmet eder nitelikte başarılı olduğunu söylemeliyim. Genelde durum, mekân ve zaman betimlemeleri yerinde verilmiş. Karakter betimlemesi olarak ise Mahsun dışında herhangi bir karakterin betimlemesi yok desem yanlış olmaz. Montajlamada ise kimi yerlerde saniyelik kaymalar olmuş bu olabilir bir şey de bazı yerlerde de betimlemenin okunan metninden heceler kesilmiş. Engin, dikkat et! Buraya açık ağızla gülme emoji koydum varsayın olur mu?

Filmi izlerken aldığım ayrıntılı notlara geçmeden önce GETEM tanıtım sayfasından küçücük bir eleştiriyi yazmak isterim. Oraya betimleme seslendirmeni alanına Emine Berre Gümüş adı girilmiş. Oysa genel tanıtımda "bilgisayar sesi" olarak görünüyor. Seslendirmen alanına okuyan ekran okuyucu sesin kim olduğu yazılsaydı keşke. Yasal olarak sorun olmazsa elbette. Ben tanımıyorum bu sesi mesela.

Filmin başındaki kıvrıkcık saçlı adam muhtemelen Ahmet Uğurlu. Beyaz saçlı olarak ifade edilen de Tuncel Kurtiz. Her zaman söylerim. Bu tür baş rol oyuncuları filmde ilk görüldükleri

anda gerçek adlarıyla söylene hiç fena olmaz. SEBEDER artık pek çok filminde buna dikkat ediyor.

Bir montaj sorunu da başından itibaren kimi yerlerde betimleme repliklerin üstüne gelmiş. Zaten eski olan filmin ses kalitesi bozukluğu da eklenince replikler hiç anlaşılmaz olmuş. Bunu Engin'in ilk deneyimi olmasına veriyor ve bu seferlik affediyoruz derrmişim.

Ekran okuyucunun seslendirmesinde birçok yerde geçen "etrafına" sözcüğü ve buna benzer uzatmalı kelimelerin kullanılışı evlere şenlik gerçekten. Mesela battaniye, kafile veya hala üşüyor söylemlerindeki okuma düzeni insanı ilk duyduğu anda gülme hissiyle dolduruyor. Gerçi sanırım bu kullanılan ekran okuyucu ile de ilgili. Zira şimdi Yelda okurken daha alıştığımız düzende seslendiriyor söz konusu kelimeleri.

Filmdeki ilk araba çalma olayında Mahsun, yolda bir köpeğe çarpmış ve hayvanı arabaya almıştır. Köpecik Mahsun'un hemen yanında gibi ses duyulur ama araba durduğunda Mahsun onu bagajdan çıkarır. Biz bunu elbette betimlemeden öğreniriz. Bir an ne alaka diye düşündüm. Sonra aklıma geldi ki araba eski tip Kartal model bir araba. Yani bagajı içeri ile bağlantılı.

Bazı bölümlerde filmin sesi kesiliyor. Bu betimleme seslendirmesinde belirtiliyor. Bu çok yerinde olmuş. Acaba filmin orijinali de böyle miydi? 1996 yılından alınan bir film olduğu için mi böyle? İkinci ihtimal biraz daha düşük gibi. Zira çok daha eski tarihli filmleri izledik ve değerlendirdik ama böyle bir şey ile daha önce karşılaşmadık.

Bazı yerlerdeki zaman kipi kullanımları pek yerinde olmamış bence. Mesela Sarı'nın defin töreninde Hoca Kur'an okurken Reis rakı, Bıyıklı da votka içip birazını da Sarı'nın mezarına dökerler. Bu betimlemede değişik cümlelerle daha detaylı anlatılır elbette an be an. Bir

yerde "Hoca okumaya devam etti" deniyor. Oysa burada etti değil ediyor yüklemi kullanılmalı bana göre. Devamında "Reis kalan şarabı da toprağa döktü. Bıyıklı adam da votkayı döktü" deniyor. Buralarda dili geçmiş zaman kipi kulağa batmıyor mesela. Ancak bir sonraki betimlemede kullanılan aynı kip komik kaçıyor. "Hoca sinirle gözlerini kırıştırdı". Burada "kırıştıırıyor" daha doğru gibi.

Benzer bir durum Mahsun, Reis ve diğerleri Sarı'nın mezarına içmeye giderken; "Hep birlikte mezarlığın yokuşundan yukarı çıktı" değil, "Çıkıyor" denmeli. Yokuşu çıkma işlemi bitmemiş çünkü. Reis önde sigara içerek yürüyor. Mahsun elindeki içki şişelerine sarılmış diye devam ediyor zira betimleme.

Yine 1970 model arabayı çalıp onunla trafikte seyrederken "Mahsun gözyaşlarını sildi." Birkaç saniye geçtikten sonra "içmeye devam etti" deniyor. "etti değil ediyor olmalı.

Mahsun'un falaka sahnesindeki olay çok kısa sürüyor, aradan günler geçmesi filmde Mahsun'un sakallarının uzaması ile bildirilmiş izleyiciye. Berre de bunu kaçırmamış ve kör izleyicinin de yakalamasına ışık tutmuş.

Bir başarılı söylemde Mahsun'un otobüs çalma sahnesi sonrası kayalıklarda park edip uyuduğu sahnede var. Kayalıklara denizin dalgaları vuruyor. Mahsun ise otobüsün arka beşli koltuğunda uyuyor. Rüyasında da falaka sahnesini görüyor. Denizin dalgaları kayalıklara vurdukça diyor betimlemede Mahsun falakada dayak yiyor. Dalgalar ve falaka iççice.

Ancak hemen sonrasında Mahsun'u çırılçıplak soymuşlar ve dövüyorlar. Mahsun soluk soluğadır bu sahnede. Fakat o da mı rüya yoksa gerçekten yakalandı mı o anda belli değil. Devam eden sahneden çıkarılan ise yakalanıp dövüldüğü bence.

Eroinman kadının Mahsun'un çalıştığı tuvalette ilk geldiği sahnede, Mahsun kadın çıkar çıkmaz peşi sıra tuvalete girer. Tam su dökülecekken Yerde serili gazete ve üzerindeki kanlı fuları görür. Bundan sonra betimlemede söylenen: "Telaşla suyu biraz dökerek atleti yerden aldı" denir. Oysa yerdeki fulardı, atlet değil ki.

Mahsun polis sireni duyunca çaldığı arabayı bırakıp tavus kuşu ile kaçtıktan sonra otostop çeker. Bunu biz tabii ki betimlemeden öğreniyoruz. Sonrasında ise otobüs durağına gittiği söyleniyor. Bence oraya kimse durmuyor şeklinde bir cümle eklenebilirdi. Montaj için yer de var.

Kadın'ın uyuşturucu krizine girip Mahsun'un onu Tarlabası'na götürdüğü sahnede kadının peşinden bir süre sonra apartmana girmiştir. Karşılaştığı her neyse donmuş halde geri gelir. Bir süre sonra kadın da gelir ve arabada Mahsun'un yanına oturur. Burada betimleme "Mahsun'un gözünün önünden olanlar geçiyor" der. Hangi olanlar? Apartmanın içinde olanlarsa onu muhtemelen filmde de göstermedi de dolayısıyla biz de betimlemeden duymadık ki.

Reis'in inşaatta Mahsun'u dövdüğü sahnede, genelde şimdiki zaman yerine dili geçmiş zaman kullanılıyor. Hadi buna filmin başından beri bir şekilde alışmış olsak da bir yerde geniş zamana atlanması kulaklarını diktiriyor insana. "Reis gelip tekrar vurur" cümlesinde yani.

Yazının sonunda Derviş Zayim'in sitesinde okuduğum, Beyazperde sitesine de alınan bir bölüm ile bitirmek isterim anlatımı.

Mahsun falakadan şişmiş ayaklarıyla yeraltından çıkıp yeryüzü dünyasına karışır her sabah. BMW'yi o çalmamıştır. Otomobil çalmaz Mahsun sizin yaşamınızdan bir gecelik

rahatlıklar çalar. Otomobilinizin sıcak koltuğunu çalar, geceleri dolaştığımız şehrin aydınlığını çalar.

Bir kadın sever Mahsun. Bir şilep geçer kadının gözlerinden. Eroin dolaşır damarlarında. Kadının saçları dolaşır Mahsun'un aklına.

Bir tekne batar sevdiğinin yüzüne dokununca. Her gün bir düş batar Mahsun'un denizinde, her gün yeni bir düşe inanır Mahsun inatla. Yaşama inandığı için...

Tabut dar, kapalı bir mekânı çağırıştırır.

Bir futbol terimi olan rövaşata ise tabutla karşılaştırılamayacak kadar geniş alanı gerektirir. Çünkü rövaşata yaparken sırtınız yere gelecek biçimde havaya sıçramanız, topa bedeniniz havada iken vurmanız öngörülmüştür. İşte tam da bu yüzden tabutta rövaşata yapmak imkansızdır.

Film, insana dair imkanlar ve imkansızlıkların gergin birliğini vurgulamayı kendisine amaç edinmiştir. Çünkü insan, en elverişsiz koşullarda dahi hayatın dengesini kurabilme ama aynı zamanda kurduğu her dengeyi reddedebilme, kendisi için rasyonel ve uygun olanı kabul etmeme yetisi ile de donatılmıştır.

[Derviş Zayim web sitesinde Tabutta Rövaşata açıklaması için tıklayınız](#)

[Derviş Zayim ile Turgut Yasalar söyleşisi bağlantısı](#)

[Sanat Kritik sitesinde bir makale bağlantısı](#)

Yapay Zekâ ile Çizgi Roman Okumak

Doğan Aydın

dadoganaydin@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Körler olarak yazılı içeriklerden hiçbir korkumuz olmasa da görsel nitelikleriyle maruf içeriklerden kaçındığımız bir gerçek. Ama artık yapay zekâ teknolojileriyle tatmin edici görsel betimlemeleri almak mümkün. Üstelik istediğimiz ayrıntılara göre uygulamaların ChatBot özelliği sayesinde yapay zekayı yönlendirebiliyor, betimlenmesini istediğimiz görseller hakkında spesifik sorular sorabiliyoruz.

Çizgi Roman Konusunda Geçmişten Gelen Korkular

Çizgi romanlar sahip oldukları sayfa düzeni ve yazı fontları nedeniyle klasik OCR uygulamalarıyla pek de sağlıklı olarak taranamıyorlar. Standart bir çizgi roman sayfası genellikle üç satır ve üç sütunda toplanan dokuz panelden oluşur. Öykü bu paneller aracılığıyla soldan sağa doğru akar. Ama bu düzen çizgi roman sanatçıları için bağlayıcı değildir. Kimi çizgi roman sayfaları daha az sayıda panelden oluşabilir. Hatta iki sayfaya yayılmış tek bir panel görmek de mümkündür. Bırakılmak istenen etkiye göre panel büyüklükleri değişiklik gösterebilir yani. Ayrıca çizgi romanlarda kullanılan yazı fontları normal kitap fontlarından bir hayli farklı, stilistik bir görünüme sahiptir. İşte çizgi roman sayfalarının bu yapısı klasik kitap taramasıyla çizgi roman okumayı olanaksız hale getiriyor.

Be My Eyes ile Kim Korkar Hain Çizgi Romandan

Öncelikle belirtelim. Çizgi roman betimlemesi için doğrudan ChatGpt de kullanılabilir. Ama kimi kullanıcılarda dosya yükleme butonu görünmediğinden, soru sınırı olabildiğinden veya sitedeki ufak tefek erişilebilirlik sıkıntılarından dolayı Be My Eyes uygulamasını kullanmak daha makul. Uzun zamandır telefonlarımızda kullandığımız Be My Eyes'ın son

zamanlarda Windows için de bir uygulama geliştirip kullanıma sunduğu hepimizin malumu. Henüz bilgisayarına indirmeyenler Microsoft Store'dan aratarak uygulamaya ulaşabilirler.

İlk olarak elimizde PDF formatında bir çizgi roman olmalı. Sonrasında bu PDF'i JPEG formatına dönüştürerek her bir sayfayı ayrı ayrı dosya haline getireceğiz. Esasında PDF'i internet tarayıcımızda açarak tüm sayfayı Be My Eyes ile betimleyebiliriz. Ama tek bir çizgi roman sayfasının ekranı doldurmasını sağlamak çok zor olduğundan sağlıklı bir sonuç vermiyor.

Elimizdeki PDF'i JPEG'e dönüştürmek için aşağıdaki siteyi kullanabiliriz:

<https://convertio.co/tr/pdf-jpg/>

Dönüştürme işlemi tamamlayıp zip klasörünü bilgisayarımıza indirdiğimizde çizgi romanın tüm sayfalarını ayrı ayrı JPEG dosyaları halinde karşımızda bulacağız. İlk olarak bu dosyaları ayıklayıp klasöre çıkaralım.

Bu yazının amacı Be My Eyes uygulamasını incelemek olmadığından doğrudan bizi ilgilendiren kısımdan bahsedeceğim. Be My Eyes'ı açtığımızda karşımıza dört seçenek çıkıyor. Biz üçüncü seçenek olan "Describe picture from File Explorer," yani "Dosya gezgininden resim betimle" seçeneğini kullanacağız. Bu seçeneğin kısayolu Control + Alt + K. Ama kısayolun çalışması için Be My Eyes'ın açık olması gerekiyor. Artık Dosya Gezgini'nden çizgi romanımızın bulunduğu klasöre girip tek tek sayfaları Be My Eyes ile betimleyebiliriz.

Çizgi romanlar da tıpkı diğer kitaplar gibi ilk sayfalarında künye ya da önsöz gibi yalnızca metinden oluşan sayfalar barındırıyor. Bu kısımları okutup devam edebiliriz. Eğer betimleme İngilizce yapılıyorsa uygulamada Tab tuşuyla yazı alanına ulaşip "Türkçe betimle" diyebiliriz.

İlerleyen sayfalarda artık çizgi romanın başladığını göreceğiz. Bu aşamadan sonra Tab tuşuyla Be My Eyes'ın yazı alanına gelerek "Çizgi roman sayfasını panel panel, görselleri detaylıca açıklayarak ve yazıları Türkçeye çevirerek betimle" komutunu vererek Enter'a basalım.

Betimlemeler kimi zaman uzun sürebildiğinden uygulama cevabı yarıda kesiyor. Bu durumda yazı alanına "Devam et" yazarak betimlemenin sürmesini sağlayabiliyoruz.

Bir örnek olarak Batman: The Dark Knight Returns isimli çizgi romanın 12. sayfasının betimlemesini aşağıya bırakıyorum:

"Tabii, çizgi roman sayfasını panel panel detaylıca açıklayarak ve yazıları Türkçeye çevirerek betimleyeceğim:

1. Panel:

- Görsel: Gotham şehrinin geniş bir manzarası, binalar ve dumanlar görülüyor. Gökyüzü sarı ve turuncu tonlarında.

- Yazı: "Right, Lola. At Gotham's magnificent twin towers, it's ninety-seven—with no relief in sight."

- Çeviri: "Doğru, Lola. Gotham'ın muhteşem ikiz kulelerinde sıcaklık doksan yedi derece—ve rahatlama yok."

2. Panel:

- Görsel: Bir adamın TV ekranında yüzü. Adam kel ve gözlüklü.

- Yazı: "Thanks, Dave. This heat wave has sparked many acts of civil violence here in Gotham City..."

- Çeviri: "Teşekkürler, Dave. Bu sıcak hava dalgası Gotham Şehri'nde birçok sivil şiddet olayını tetikledi..."

3. Panel:

- Görsel: Aynı adamın TV ekranında yüzü.

- Yazı: "...the most hideous of which has to be the brutal slaying of three nuns last week by the gang known as the Mutants."

- Çeviri: "...bunların en korkuncu, geçen hafta Mutantlar olarak bilinen çete tarafından üç rahibenin vahşice öldürülmesi olmalı."

4. Panel:

- Görsel: Bir kadının TV ekranında yüzü. Kadının kısa, kıvrıkcık sarı saçları var.

- Yazı: "And today police found a death threat nailed to the door of police commissioner James Gordon."

- Çeviri: "Ve bugün polis, polis komiseri James Gordon'un kapısına çivilenmiş bir ölüm tehdidi buldu."

5. Panel:

- Görsel: Aynı kadının TV ekranında yüzü.

- Yazı: "Gordon, facing retirement on his seventieth birthday next month, spoke to a news team reporter..."

- Çeviri: "Gordon, gelecek ay yetmişinci doğum gününde emekli olacak, bir haber ekibi muhabiriyle konuştu..."

6. Panel:

- Görsel: Yaşlı bir adamın TV ekranında yüzü. Adamın"

Burada cevap kesintiye uğruyor. "Devam et" dediğimizde kalan betimlemeleri alabiliyoruz.

"Tabii, devam ediyorum:

6. Panel:

- Görsel: Yaşlı bir adamın TV ekranında yüzü. Adamın yüzü kırışık ve ciddi bir ifadeye sahip.

- Yazı: "I've got four weeks to find these bastards. If this is how they want to play, fine by me. I'm delighted."

- Çeviri: "Bu alçakları bulmak için dört haftam var. Eğer bu şekilde oynamak istiyorlarsa, bana uyar. Memnunum."

7. Panel:

- Görsel: Aynı kadının TV ekranında yüzü.

- Yazı: "Ironically, today also marks the tenth anniversary of the last recorded sighting of the Batman. Dead or retired, his fate remains unknown."

- Çeviri: "İronik bir şekilde, bugün aynı zamanda Batman'in son kaydedilen görüldüğü günün onuncu yıldönümü. Ölü ya da emekli, kaderi bilinmiyor."

8. Panel:

- Görsel: Batman logosu olan bir TV ekranı.

- Yazı: "Our younger viewers will not remember the Batman. Recent surveys show that most high schoolers consider him a myth."

- Çeviri: "Genç izleyicilerimiz Batman'i hatırlamayacak. Son anketler, çoğu lise öğrencisinin onu bir efsane olarak gördüğünü gösteriyor."

9. Panel:

- Görsel: Aynı kadının TV ekranında yüzü.

- Yazı: "But real he was. Even today, debate continues on the right and wrong of his one-man war on crime."

- Çeviri: "Ama gerçektir. Hala bugün bile, onun tek başına suçla savaşının doğru ve yanlışları üzerine tartışmalar devam ediyor."

10. Panel:

- Görsel: Yaşlı adamın TV ekranında yüzü.

- Yazı: "This reporter would like to think that he is alive and well, enjoying a celebratory drink in the company of friends..."

- Çeviri: "Bu muhabir, onun hayatta ve iyi olduğunu, arkadaşlarının eşliğinde kutlama içkisi içtiğini düşünmek istiyor..."

Sayfanın sonuna geldiğinden emin olmak için tekrar "Devam et" diyebiliriz. Bu durumda son panelleri tekrar okuyacaktır.

Görülebileceği üzere özellikle konuşmaların çevirisinde mükemmel olmasa da gayet tatmin edici bir sonuç veriyor. Elbette bu betimlemeyle yetinmeyip yazı alanına geçerek daha fazla ayrıntı vermesi konusunda yapay zekayı yönlendirebiliriz.

Yukarıdaki yöntemleri kullanarak bilgisayar başında çizgi roman okumak mümkün hale geliyor. Tabii telefondaki Be My Eyes uygulaması ile elimizdeki çizgi romanın sayfalarının resmini tek tek çekerek betimleme yaptırmak da mümkün. Ama çizgi romanın tamamını kitap taratır gibi taratıp sonrasında bu yazıda anlatıldığı şekilde betimlemek daha sağlıklı sonuçlar almamızı sağlıyor. Tercih size kalmış. Son olarak tıpkı diğer kitaplar gibi birçok çizgi romanın PDF'ine de internet ortamında ulaşılabilirdiğini çitlatmış olalım.

Windows İşletim Sistemine İnsan Sesiyle Erişim: Voice Assistant for Windows Kullanım Rehberi

Sarper Arıkan

sarperarikan@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Bu yazıda, görme engelli ve bedensel engelli bireylere bilgisayarlarını sesli komutlarla kontrol etme imkânı sunan Voice Assistant for Windows uygulamasının kullanımını inceleyeceğiz. Uygulamanın arayüzünü ve temel işlevlerini keşfedeceğiz.

Uygulamanın Arayüzü ve Temel İşlevleri

Voice Assistant for Windows, üç ana sekmeden oluşan basit ve kullanışlı bir arayüze sahiptir:

1. Bilgisayar Kontrolü: Bu sekme, sesli komutlarla bilgisayarın temel işlevlerini kontrol etmenizi sağlar. Klavye kısayolları, pencere açma ve kapatma, görev çubuğu kontrolü gibi işlemleri sesinizle gerçekleştirebilirsiniz.

2. Sesli Yazdırma: Bu sekme, sesinizi kullanarak metin oluşturmanıza ve Word belgesi gibi formatlara kaydetmenize olanak tanır. Yazı yazmak, e-posta oluşturmak veya internette araştırma yapmak için ideal bir araçtır.

3. Hakkında: Bu sekme, uygulama hakkında bilgi edinmenizi ve kaynak kodlarına erişmenizi sağlar.

Bilgisayar Kontrolü Sekmesi

Bilgisayar Kontrolü sekmesinde, sesli komutlarla gerçekleştirebileceğiniz çeşitli işlemler listelenmiştir. Bu komutlar, klavye kısayollarına benzer şekilde tanımlanmıştır ve sesli olarak söylenebilir. Örneğin, "Aşağıya git" veya "Microsoft Store'u aç" gibi komutlar verebilirsiniz.

Uygulama komutları özelleştirmenize de olanak tanır. Kendi sesli komutlarınızı tanımlayabilir ve bunları JSON dosyası aracılığıyla uygulamaya ekleyebilirsiniz.

Sesli Yazdırma Sekmesi

Sesli Yazdırma sekmesi, sesinizi kullanarak metin oluşturmanızı ve kaydetmenizi sağlar. Mikrofonunuzu kullanarak konuşmanızı metne dönüştürebilir ve bu metni Word belgesi gibi formatlara kaydedebilirsiniz. Bu özellik, engelli bireyler için yazı yazmayı kolaylaştırır ve zaman kazandırır.

Uygulamanın Faydaları ve Hedef Kitle

Voice Assistant for Windows, görme engelli ve bedensel engelli bireylere bilgisayarlarını daha kolay kullanabilmeleri için tasarlanmış bir uygulamadır. Engelli olmayan bireyler de bu uygulamayı kullanarak bilgisayarlarını sesli komutlarla kontrol edebilir ve daha hızlı bir şekilde işlem yapabilirler.

Uygulamanın açık kaynak kodlu olması, geliştiricilerin uygulamaya katkıda bulunmalarına ve onu daha da geliştirmelerine olanak tanır.

Uygulamayı İndirme ve Kurulum

Voice Assistant for Windows uygulamasını GitHub sayfasından indirebilirsiniz. Uygulamayı indirdikten sonra kurulum işlemini gerçekleştirebilirsiniz. Kurulum işlemi oldukça basittir ve birkaç dakikada tamamlanabilir.

Sonuç

Voice Assistant for Windows, engelli bireylere bilgisayarlarını daha kolay kullanabilmeleri için önemli bir araçtır. Uygulamanın kullanımını basit ve pratiktir. Açık kaynak kodlu olması da geliştiricilere katkıda bulunma imkânı sunmaktadır.

İndirme bağlantısı:

<https://github.com/sarperarikan/Voice-Asistant-for-Windos/releases>

Ama Annem Kız

Yazan: Shawn Mayo

Çeviren: Ali Çolak

ali.f.colak@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Shawn Mayo, Ulusal Körler Federasyonu'nun Kör Üniversite Öğrencileri Örgütü'nün başkanıdır. Hikâyesi, annesinin inanç ve korku arasındaki çatışmasını irdeliyor ve ruhumuzun en derin seviyelerinde körlük hakkında ne düşündüğümüzü değiştirmenin kolay olmadığını gösteriyor. İşte söyleyecekleri:

"Ama annem kız" diye yalvardı Ashley. "Ne!" diye düşündüm hayretle. Üç yaşındaki kız kardeşime sorduğum tek şey, üniversiteme ve ardından Hardee's'e (ABD'de bir restoran zinciri) yürümek isteyip istemediğiydi.

Annem işe geri döndüğünde, ona programımı en küçük kız kardeşim Ashley'i haftada bir izlememe izin verecek şekilde ayarlayabileceğimi söylemişim. Kız kardeşimle kaliteli zaman geçirmek, okul ve günlük rutininin dışına çıkmak benim için ne harika bir fırsat olurdu. Çocuklarla çalışmaktan zevk alıyorum; aslında kariyerimi kanserli çocuklar ve ergenlerle çalışan bir psiko-onkolog olmak üzerine planlıyorum.

Ashley'i izlediğimde çoğu zaman annem onu sabah daireme getiriyor ve akşamın erken saatlerinde alıyor. Ashley hep bana enerji veriyor. Çok zeki, meraklı ve Dikkat süresi tipik bir üç yaşındaki çocuğun seviyesinde olan –yani kısa—bir çocuk!

Bazen oyun hamuruyla oynuyoruz, Ashley'nin düşündüğü farklı hayvanlar ve çeşitli nesnelere yaratıyoruz. Bir çocuğun hayal gücü paha biçilemez bir şey. Girintili çıkıntılı bir kil yığını ve ona birleşik bir kil parçası gibi görünen şey, kâh bir ağaç, sonraki nefeste de bir at olabilir. Bilgisayarla da çok oynuyoruz. Bilgisayarımın konuşma sentezleyici ile "konuşmasını" dinlemeyi seviyor.

"Hadi Disney.com'a gidelim" pek alışkın olduğum bir istek. Konuşma özellikli bilgisayarım, onunla alfabe ve harflerin sesleri üzerinde çalışmam için yararlı bir araç oldu. Bazen kurabiye pişiriyoruz, bazen de ona Braille alfabesiyle yazılmış bir hikâye okuyorum. Onun benimle olması, bana ona körlüğü öğretme fırsatını verdi. Körlerin görenlerle aynı şeyleri yapabileceğini ancak bazen bunları farklı bir şekilde yaptığımızı erken yaşta öğreniyor.

Bir gün Ashley geldiğinde, kız kardeşim Genesis'in onu bir film izlemeye ve ardından McDonald's'a nasıl götürdüğünden bahsedip durdu. Ashley'nin dairemin ve bahçemin dışındaki yerlere gidemeyeceğimizi düşünmesini istemedim. Bu yüzden kütüphanenin dışındaki çeşmeyi görmesi için onu üniversiteme götürmenin ve ardından mutlu bir yemek yiyebileceği Hardee's'e yürümenin eğlenceli olacağına karar verdim.

"Okula nereye gittiğimi görmek ve sonra Hardee's'den mutlu bir yemek yemek ister misin?" Ashley'e sordum. "Evet!" diye haykırdı Ashley. Ayakkabılarını ve paltosunu giydirdim. Sonra kaptım bastonumu. Kendisi de benim gibi kör olan oda arkadaşım Sheila'ya gelmek isteyip istemediğini sorduk ve kısa süre sonra üçümüz dışarı çıktık. Dışarı çıktığımızda Ashley'e "Hazır mısın?" diye sordum. "Ama annem kızar" diye yalvardı. "Ne!" diye düşündüm hayretle. Üç yaşındaki kız kardeşime sorduğum tek şey, üniversiteme ve ardından Hardee's'ye yürümek isteyip istemediğiydi. "Ne demek istiyorsun, annen sana kızacak mı?" Ashley'e sordum. "Annem sokağa çıkmayın dedi" diye yanıtladı Ashley. İlk başta incindim ve beni her zaman hayallerimin peşinden gitmeye teşvik eden, ülke çapındaki seyahatlerimi bilen, beni alternatif körlük tekniklerini (bağımsız hareket dahil) öğrenmem için Minneapolis'teki Ulusal Körlük Federasyonu'nun eğitim merkezine götüren kendi annemin küçük kız kardeşime böyle bir şey söylediğine inanmadım! Ama söylemişti. Kendi hayatımı idame edebiliyordum elbette ama annem kör bir kişinin kendi evinin "güvenliğinden" uzakta bir çocuğa bakabileceğine inanmıyordu. Kız kardeşimin bana güvendiğini biliyordum. Ayrıca, çoğunlukla annemizin ona yapmasını söylediği şeyi yaptığını da biliyordum. Ama kör olduğu için ablasının onu hiçbir yere götüremeyeceği yanılgısıyla büyümesine izin veremezdim. Bu yüzden diğer insanların yaptığı şeyleri nasıl yaptığımı ona hatırlatmaya karar verdim.

"Körler nasıl okur?" diye sordum. "Braille" diye cevap verdi hemen, sanki bunu bilmem gerekiyormuş gibi. "Haklısın. Sheila ve ben bilgisayarı nasıl kullanıyoruz?" Devam ettim. "Harfler ve fare" diye yanıtladı. "Evet, bu doğru." (Üç yaşında bir çocukla konuştuğumu hatırlamak zorunda kaldım.) "Ve bilgisayar benimle konuşuyor. Bu nedir?" Bastonumu işaret ederek sordum. "Bastonun, abla" diye yanıtladı. Tabii ki, onun benim bastonum olduğunu biliyordu. Ashley çamaşırhaneye gittiğimizde, postaları kontrol ettiğimizde veya dışarıda oynadığımızda benim için bastonumu tutmayı çok seviyor. Çoğu zaman katlanabilir bastonumu kendisi için alır ve bastonumu kullanmamı taklit eder. Bastondan ve onu sokakların nerede olduğunu bilmek için, kaldırım bulmak için nasıl bir araç olarak kullandığımdan ve arabaların nerede olduğunu duymak için kulaklarımı nasıl kullandığımdan bahsettik. Çocukların öğrenmeye ve yanılıklarını değiştirmeye ne kadar açık olabilecekleri şaşırtıcı.

Böylece maceramıza devam ettik. Kaldırımın kenarlarındaki çimler su oldu, timsahlarla doldu! Yolda Ashley'nin gördüğü bir sincabı izlemek için durduk. "Ne zeki çocuk" diye düşündüm, Ashley bana Doğa Merkezi'nde bir sincabın kuyruğunu sıcak güneşten ve ıslak yağmurdan korumak için kullandığını nasıl öğrendiğini anlatırken. Çam kozalaklarını inceledik ve üniversiteye el ele yürürken kuşları dinledik. Ashley'e bazı sınıflarımın nerede olduğunu gösterdim ve çeşmenin yanına oturduk. Suda oynadıktan sonra öğle yemeği yemeye karar verdik. Sonra başka bir maceraya atıldık, fast food'un sunduğu ödülleri bulmaya gittik.

O akşam annem Ashley'i almaya geldiğinde, Ashley heyecanla o gün yaptığı tüm eğlenceli şeyleri anlatıyordu. Anneme neden Ashley'e benimle yürüyüşe çıkamayacağını söylediğini sordum. "Tehlikeli" annemin tek sözü buydu. "Kör olduğum için" dedim ona. Ve inkâr etse de ikimiz de inancının altında yatan nedenin bu olduğunu biliyorduk. Annem kör olduğum için Ashley'yi güvende tutamayacağını düşünmüştü. Düşündükçe annemin endişesini anladım. Hepimiz gibi (hem kör hem de gören) toplumun körlük hakkındaki inançlarını özümsemiştir. Aklının bir yanılla annem (kendisinin almama yardım ettiği eğitim sayesinde) Ashley'nin benim bakımımıdayken incinme ihtimalinin, benim görüyor olmama kıyasla daha fazla olmadığını biliyordu. Ama yine de korkuyordu. Hepimizin farklı bir körlük anlayışına gelmesi zaman alacaktır. "Hadi yürüyüşe çıkalım abla" diyor Ashley sık sık. Belki de körlüğü kolayca anlamak için onunla büyümek zorundayız.

Engelliliğin Sosyal Modeli-3

Yazan: Tom Shakespeare

Çevirenler: Amine Ennur Aksoy, Soner Çoban

amineennur.aksoy@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Sadece ve her zaman engelli mi?

"Bugün hiç kimse sadece tek bir şey değildir. Hintli, kadın, Müslüman ya da Amerikalı gibi etiketler, gündelik deneyime dahil edilir edilmez hızla geçersiz kalan hareket noktalarından başka bir şey değildir." (Said, 1994, 407).

Engellilik siyaseti, doğası gereği, genellikle engelli/engelli olmayan ayrımının üzerine pek düşünülmemiş bir kabule dayanır. Engelliler, kendilerini böyle tanımlayan kişiler olarak görülür. Engelli olmayanlar genellikle hoş karşılanmazlar. Engelli liderliği hayati olarak görülür. Ancak Liggett şöyle demektedir: "Yorumlayıcı bir bakış açısından, azınlık grubu yaklaşımı iki uçludur çünkü engelliliğin oluşumuna katılan söylemsel pratikleri genişletmek anlamına gelir. [Engelliler kendi yönetimlerine engelli olarak katılmak zorunda kalmışlardır. Politik olarak aktif olanlar arasında bile, sesini duyurmanın bedeli, konuşanın engelli olduğunu anlamaktır." (1988, 271ff).

Liggett, kimlik politikalarının maliyetine işaret eden post-yapısalcı yazarları takip etmektedir. İster eşcinsel, ister kadın ya da engelli olsun, aktivist olmak, etiketi bir rozete, gettoyu muhalif bir kültüre dönüştürmektir. Peki ya farklı değil sıradan olmak isteyenler ne olacak?

Birçok engelli birey, ne tıbbi model ne de sosyal model açısından kendilerini engelli olarak görmek istememektedir. Sakatlıklarının önemini hafifsemekte ve ana akım bir kimlik hakkı aramaktadırlar. Siyasi bir kimlikleri yoktur çünkü kendilerini engelli hareketinin bir parçası olarak da görmemektedirler. Kişinin kendisini engeli ya da engelliliği ile tanımlamayı reddetmesi, engelli hareketindeki aşırıcular tarafından bazen kanıksanmış eziklik ya da yanlış

bilinç olarak görülmüştür. Ancak bu tutumun kendisi de üstenci ve ezici olabilir. İnsanların kendilerini nasıl tanımlayacaklarına dair belli sınırlamalar dahilinde bir seçimleri vardır. Kendinizi engelli bir birey olarak görmek yerine engeli olan bir kişi olarak görmenin, hatta bir azınlık topluluğunun üyesi olmak yerine sadece bir insan veya bir vatandaş olarak tanımlamanın nesi yanlıştır? Sonuçta, kimlik siyaseti bir sığınak olabileceği gibi bir hapisane de olabilir.

Siyasi ya da tıbbi anlamda engelli olarak tanımlanma konusundaki isteksizlik, engelli çocuklarla yaptığımız son araştırmada (Birleşik Krallık Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi tarafından finanse edilen 'Engelli bir çocuk olarak yaşam' projesi) çok belirgindir. Sosyal model perspektifimizi onların hayatlarına empoze etme niyetiyle başladık. Fakat yeni çocukluk sosyolojisinin ilkelerini takip ettiğimiz ve çocukları özne, tanıklıklarını güvenilir olarak ele aldığımızda yetişkin odaklı sosyal model varsayımlarımızı yeniden düşünmek zorunda kaldık. Çocuklar karşılaştıkları toplumsal engelleri kolaylıkla tanımladılar ve gördükleri muameleden şikayetlerini genellikle yüksek sesle dile getirdiler. Ancak çoğu farklı olsa da normal olarak görülmek istedi ve engelli olarak tanımlanmaya bilfiil karşı çıktı (Priestley ve diğerleri, 1999). Öğrenme güclüğü çeken pek çok kişinin engelli ya da farklı olarak tanımlanmaya karşı çıktığı iddia edilmiştir (Finlay & Lyons, 1998). Aynı durumun İngiltere ve Amerika'daki 'engelli insanların' çoğunluğunu oluşturan, sakatlığı veya kronik hastalığı olan yaşlı insanlar için de geçerli olabileceğini varsayıyoruz.

Keza çoklu kimlik konusu da mevcuttur. Bazı sakat bireyler kendilerini normal olarak görmek istedikleri için engelli olarak tanımlanmaya karşı çıkarken, diğerleri deneyimlerinin alternatif tarafları bakımından tanımlanabilirler. Örneğin; cinsiyet, etnik köken, cinsellik, sınıf ya da medeni durum daha belirgin olabilir. Engelli cinselliği üzerine yapılan araştırmalar, cinsel kimliklerine öncelik veren ve sakatlık deneyimlerini göz ardı eden eşcinsel bireyler örneklemiştir (Shakespeare ve diğerleri, 1996). Sosyal model perspektifleri; toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsellik boyutlarını engelliliğin içinde veya onunla bağdaştırmada çok etkili olmamıştır (Morris, 1991, Vernon, 1996). Çoğu insan aynı anda bir dizi özne konumunda yer almaktadır. Engelliliğin her zaman kişilerin kimliklerinin anahtarı olacağını varsaymak, insanları sakatlıklarıyla tanımlayan tıbbi model perspektifinden gelenlerin yaptığı hatayı tekrarlamaktır. Herhangi bir engelli birey farklı zamanlarda, stratejik olarak, belirli bir sakatlıkla, belirli bir engelle veya belirli bir cinsiyet,

etnik köken, cinsellik, meslek, din veya futbol takımıyla tanımlanabilir. Kimlik artık doğrudan okunamaz, sınırlar dahilinde bir seçim meselesidir. Burada sözü Foucault'a verelim: "Bana kim olduğumu sorma ve benden aynı kalmamı isteme: Evrağımızın usule uygun olup olmadığına bakmayı bürokratlarımıza ve polisimize bırak." (alıntılayan Kritzman, 1990, ix).

Yukarıda, İngiliz engellilik sosyal modeline yönelik üç önemli eleştiri geliştirerek bu yaklaşımın sınırlamalarının ötesine geçmenin zamanının geldiği yönündeki savımızı desteklemeye çalıştık. Alternatif bir pozisyonun bazı temel özelliklerinin bir taslağını çıkarmadan önce bir itirafta bulunmamız gerekiyor. Sosyal modelin daha uygun bir versiyonunu üretme çabalarımıza rağmen (Shakespeare, 1994; Shakespeare ve Watson, 1995) akademi içerisinde bu modelin polisliğini yapanlar arasında yer aldık (Shakespeare ve Watson, 1997). Dolayısıyla, sosyal modele yönelik mevcut eleştirimizde bir tutarsızlık unsuru bulunmaktadır ve Mike Oliver ile birlikte her zaman savduğumuz pozisyonu şu anda da savduğumuzu iddia edemeyiz (Oliver, 1996, 1). Değişen düşüncelerimizi hem kişisel deneyimlerimize hem de değişen bağlama bağlıyoruz. 1970'lerin başında geliştirilen bir model, yirmi birinci yüzyılın başında artık o kadar kullanışlı görünmemektedir. Bailey ve Hall'un da belirttiği gibi "1970'ler ve 1980'lerde siyasi açıdan ilerici olan ve söylemsel fırsatlar sunan bir modelin, egemen görüş olarak yerleştiği zaman kapanıklaşması ve baskıcı bir değer kazanması son derece olasıdır. Coşkusunu yitirecek; bir tarz haline gelecek; insanlar onu bir şeyi açıkladığı için değil, onun ARACILIĞIYLA KONUŞTUKLARI için kullanacaklar, işte o noktada başka bir değişime ihtiyacınız vardır." (1992, 15).

Kuhncu metaforu kullanacak olursak belki de tıbbi model geleneksel engellilik paradigmasıydı (Kuhn, 1970). Engelli bireyler bunun kendi yaşamlarını anlamada yetersiz bir yol olduğunu görmeye başladıkça çeşitli sosyal modellere doğru bir paradigma kayması yaşandı. Bu yaklaşımlar engelli bireylerin deneyimlerini açıklamada ve dezavantajın nedenini belirlemede daha başarılıydı. Kuhncu metaforunda, tıbbi modelden sosyal modele geçişi, Aydınlanma döneminde Newton fiziğine geçişe benzetebiliriz. Ancak tıpkı yirminci yüzyıl bilim adamlarının Newtoncu yaklaşımın sınırlılıkları olduğunu fark etmeye başlamaları gibi 1990'larda sosyal modelin de en azından katı versiyonlarında sorunlar olduğu anlaşılmıştır. Engelli bireylerin

deneyimlerini daha etkili bir şekilde açıklayacak bir modele doğru başka bir paradigma değişiminin zamanının geldiğine inanıyoruz.

Ancak unutmamak gerekir ki fizikte Newton mekaniğinin yerini Einstein'ın görelilik teorisinin alması eski yaklaşımı geçersiz kılmamış, sadece sınırlılıklarını göstermiştir. Dolayısıyla, sosyal modele karşı çıkmakla çoğu zaman önceliğin toplumsal engelleri irdelemek ve bunlara karşı kampanya yürütmek olduğunu inkar etmiyoruz, sadece engelliliğe yönelik daha sofistike bir yaklaşıma ihtiyacımız olduğunu söylüyoruz. Bu, aşağıdaki noktalar etrafında düşünülmelidir:

- Sakatlık ve engellilik iki ayrı kavram olmayıp bir süreklilik üzerindeki farklı yerleri veya tek bir deneyimin farklı yönlerini tanımlamaktadır. Sakatlığın nerede bittiğini ve engelliliğin nerede başladığını belirlemek zordur ancak bu belirsizliğin sarsıcı olması gerekmez. Engellilik biyolojik, psikolojik, kültürel ve sosyo-politik faktörlerin karmaşık bir diyalektiğidir ve istisnai haller dışında bu faktörler birbirinden ayrıştırılmaz.

- Tıbbi modele yönelik muhalefetin büyük bir kısmı, yalnızca sakatlık temelinde tanımlanmasına ya da klinisyenlerin hayatlarımızı yönetmesine yönelik bir muhalefettir. Oysa sosyal modelin aynı derecede kaba determinizmine başvurmak zorunda kalmadan bu süreçlere meydan okumak mümkündür. Engellilik tıbbi bir duruma indirgenmemelidir. Olumsuz kültürel anlamlarla örtüştürülmemelidir. İnsanların hayatında ne kadar önemli olursa olsun, engellilik yalnızca toplumsal engellerin bir sonucuna da indirgenmemelidir.

- Oliver'ın da belirttiği gibi (1996, 36) farklı müdahale düzeyleri arasında ayırım yapmak hayati önem taşımaktadır. Bazen tıbbi ya da bireysel düzeyde müdahale etmek en uygundur. Örneğin; yeni omurga yaralanması geçirmiş bir kişi neredeyse kaçınılmaz olarak omurga stabilizasyonuna, rehabilitasyona ve muhtemelen danışmanlığa ihtiyaç duyacaktır. Ancak daha sonra, kişisel çevrelerinde yapılacak değişiklikler önemli olacaktır. Daha geniş anlamda, ayrımcılık karşıtı önlemler bu kişilerin gelecekteki yaşam kaliteleri için hayati önem taşıyacaktır. Fiziksel, psikolojik, çevresel ve sosyo-politik düzeylerde müdahale ilerici değişimin anahtarıdır ancak biri diğerinin yerine geçemez. Sosyal değişim, sakatlığın ve sonuçlarının ortaya çıkardığı sorunları ortadan kaldırmak için en uygun önlem olmaya devam etmektedir: Bu vurgu, sakatlık çalışmaları ile tıbbi sosyoloji arasındaki ayrımı özetlemektedir (Thomas, 1999).

- Fraser ve Nicholson'ın (1990) feminizmle ilgili argümanlarını takip ederek engellilik çalışmalarının meta-anlatılardan vazgeçmemesi gerektiğini çünkü engelleyici toplumsal ilişkilerin her yerde olduğunu öne sürüyoruz. Ancak bu teorik yanıtlar belirli bağlamlara yerleştirilmelidir. Örneğin eğitimdeki engelli çocukların sorunlarına verilen yanıtlar ya da siyah ve azınlık etnik kökenli engellilerin özel sorunlarına verilen yanıtlar gibi. Bizim de fark ettiğimiz gibi genelleme yapmak caziptir ancak bu cazibeye direnilmelidir.

- Günümüzde sakatlık çalışmaları ve engellilik politikaları, engelli öznenin kim olduğunu bildiğimiz varsayımını paylaşmaktadır. Ancak bu kesin olarak kabul edilemez. Sadece Britanya'da altı milyondan fazla engelli insan var, teorilerimiz ve kampanyalarımız, dünyanın başka yerlerindeki yarım milyarı bir kenara bırakın, bunların çoğuyla teğet geçiyor. Bir sosyal model çizgisini takip etmede veya engellilik hareketine katılmada başarısızlık, belirli bireylerin başarısızlığından ziyade modelin veya hareketin kendisinin bir sınırlılığı olabilir.

Bu beş noktayı daha yeterli bir engellilik sosyal teorisinin inşasında yön işaretçileri olarak öneriyoruz. Bununla birlikte, bu sosyal teorinin temeli olarak sadece sakatlık çalışmaları için değil, aynı zamanda sosyolog ve filozofların bedeni daha geniş biçimlerde kavrayışları için de etkileri olan alternatif bir engellilik ontolojisi önermek istiyoruz. Atlantik'in her iki yakasındaki yazarlar, herkesin sakat olduğunu düşünmenin en anlamlı yol olduğunu öne sürmüşlerdir. Örneğin Irving Zola'nın (1989) çalışmasından veya Allan Sutherland'ın şu önerisinden bahsedebiliriz: "Daha radikal bir yaklaşıma ihtiyaç vardır: 'normal' ve 'engelli' [sakat) anlamında] arasındaki yanlış ayırım çizgisini yıkmalı ve tüm fiziksel normallik kavramını eleştirmeliyiz. Engelliliğin [sakatlık] sadece küçük bir azınlığın fiziksel durumu olmadığını kabul etmeliyiz. Bu, insanlığın normal bir durumudur." (Sutherland, 1981, 18, italikler orijinalinde).

Hiç kimsenin vücudu mükemmel, tutarlı ya da sonsuza kadar çalışmaz. Hepimiz bir şekilde sakat durumdayız. Antonovsky'nin (1979) savunduğu gibi hastalık bir insanlık durumudur. Bauman'ın (1992) yazdığı gibi ölümlülük hayatta olmanın kaçınılmaz özüdür. Bu temel gerçekler Batı'nın zihin/beden düalizmi geleneği içinde muğlaklaşmıştır: Aydınlanma'dan bu yana insanlar bizi hayvanlara bağlayan fiziksel doğadan ziyade, rasyonel kapasiteleri, yani

bizi hayvanlardan ayıran şey açısından tanımlanmıştır. Sadece Sebastiano Timpanaro (1975) gibi azınlık sesler bize bedenimizin doğasında var olan kırılğanlığı ve savunmasızlığı hatırlatmıştır.

Sakatlık ve fiziksel sınırlılığın her yerde olduğunun kabulü, engellilik çalışmaları için farklı bir tanımlama stratejisi sunmaktadır. İngiliz sosyal modeli, engellileri tıbbi trajediler olarak gören geleneksel görüşün aksine, sakatlık (beden) ve engellilik (toplumsal inşa) arasındaki bağı koparmaya çalışır. Engelli bireyler ile engelli olmayan bireyler arasındaki farkın işlemeyen bedenlere ya da zihinlere sahip olmamız değil, engelleyici bir toplum içinde ezilen bir azınlık olmamız olduğu savunulmaktadır. Bedenlenmiş bir ontoloji bunun yerine engelliler ile engelli olmayanlar arasında niteliksel bir fark olmadığını çünkü hepimizin sakat olduğunu savunur. Sakatlık (tıbbi modelin öne sürebileceği gibi) engelliliğin temel bileşeni değil, insanlığın içsel doğasıdır. Örneğin; İnsan Genom Projesi, her bireyin genomunun mutasyonlar içerdiğini göstermiştir: Kanser, kalp hastalığı ve bunama gibi geç başlangıçlı hastalıklara yatkınlığın yanı sıra, bunlar diğer ebeveynin de eşleşen bir çekinik gen çifti taşıması durumunda, yavrularda sakatlığa neden olabilecek dört veya beş resesif durumu içermektedir. Sakatlığın yaygınlığı ampirik bir gerçek olup göreceli bir iddia değildir. Miyopluğun körlükle eşdeğer olduğunu ya da fiziksel kısıtlılığın felçli olmakla benzer bir deneyim olduğunu söylemeye çalışmıyoruz. Açıkçası bireysel bedenlerin veya zihinlerin (her zaman belirli bağlamlarda) dayattığı sınırlamalar, önemsizden derine kadar değişir. Teori ve pratiğin duyarlı olması gereken önemli farklılıklar vardır ancak bu farklılıklar doğrudan iki farklı ontolojik duruma özgülenez. Demek istediğimiz, herkesin sınırlılıkları olduğu ve herkesin daha fazla sınırlılığa karşı kırılğan olduğu, yaşlanma süreci boyunca kaçınılmaz olarak işlevsel kayıp ve hastalık yaşayacağıdır. Birçoğumuz mümkün olan durumlarda bu sınırlamaları en aza indirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri destekleyeceğiz ancak bu 'her ne pahasına olursa olsun tedavi' anlamına gelmemektedir.

Dahası, tüm canlı varlıklar sakat - yani zayıf, sınırlı, savunmasız, ölümlü - olsa da hepimiz bu sakatlık ve hastalık temelinde ezilmiyoruz. İnsanların yalnızca bir kısmı toplumun ek engelleyici süreçlerini deneyimlemektedir. Başka bir deyişle, Toplumlar sakat insanların çoğunluğunun sorunlarını en aza indirecek şekilde evrilmiş ancak azınlıktaki sakat insanların sorunlarıyla etkili bir şekilde başa çıkmakta başarısız olmuştur. Aslında toplumlar bu azınlığı

('engelli') aktif olarak dışlamış, zayıflatmış ve ezmiştir. Elbette bu azınlığın büyüklüğü ve niteliği değişmektedir.'Engelli insanlar'ın temel bir tanımını yapmak çok zordur çünkü kimin engelli sayılıp sayılmayacağı net değildir. Bunun nedeni, farklı toplumların belirli sakatlık gruplarına farklı şekillerde davranmasıdır. Örneğin Ortaçağ döneminde okuyamamak bir sorun değildi çünkü sosyal süreçler okuryazarlık gerektirmiyordu: Öğrenme güçlükleri ancak karmaşık bir sosyal düzen, okuryazar işçiler ve vatandaşlar gerektirdiğinde belirgin ve görünür hale geldi.

Sakatlık ve engellilik arasındaki tanımsal bağı koparmaya çalışmak yerine, sakatlık ve bedenlenme arasındaki temel bağı ortaya çıkarmalıyız. Sonuçta Shakespeare'in (1994) de ileri sürdüğü gibi engelli insanlara yönelik düşmanlığın psikolojik kökenlerinin bir kısmı, engelli olmayan insanların kırılabilirliklerini, zayıflıklarını ve ölümlülüklerini inkar etme ve bu rahatsız edici konuları daha sonra baskı uygulayabilecekleri, dışlayabilecekleri ve görmezden gelebilecekleri engelli insanlara yansıtma eğiliminde yatıyor olabilir. Davis (1995) ve diğerlerinin de gösterdiği gibi sakatlık ve bedenlenmenin sürekliliği 'sağlam insanlar' ve 'engelli insanlar' arasında bir ikiliğe dönüşmektedir. Bu dışlama ve ayrımcılık süreçlerini anlamak, güçlendirici bir sakatlık çalışmalarının temel odak noktası olmalıdır.

Bu makalenin temel argümanı, İngiliz sosyal modelinin siyasi bir hareket için mükemmel bir temel oluşturduğu ancak artık bir sosyal teori için yetersiz bir zemin olduğudur. Bu sosyal model, Marksist temeller üzerine inşa edilmiş modernist bir projeydi. Dünya ve sosyal teori onu geride bıraktı ve bizim diğer sosyal hareketlerden ve yeni teorik bakış açılarından, özellikle de post-yapısalcılık ve postmodernizm bakış açılarından öğrenmemiz gerekiyor.

Sadece 'engellilerin' değil, herkesin sakat olduğu iddiasının insan deneyimine ilişkin geniş kapsamlı ve önemli bir kavrayış olduğuna ve yirmi birinci yüzyılda tıbbi ve sosyal müdahaleler açısından önemli sonuçlar doğuracağına inanıyoruz.

Notlar

Bill Albert, Mairian Corker, Mark Erickson, Helen Meekosha, Mike Oliver, Fiona Williams ve derginin anonim hakemlerine bu makalenin ilk taslakları hakkındaki yorumları için teşekkür ederiz.

Kaynakça

Abberley, P. (1987). The concept of oppression and the development of a social theory of disability. *Disability, Handicap and Society*, 2, 5-20

Abberley, P. (1996). Work, utopia and impairment. In L. Barton (Ed.), *Disability and Society: emerging issues and insights*. Harlow: Longman.

Albrecht, G. (1992). *The Disability Business: rehabilitation in America*. London: Sage.

Amundsen, R (1992). Disability, handicap and the environment, *Journal of Social Philosophy* 23 (1), 105-18

Antonovsky, A. (1979). *Health, stress and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bailey, D. & Hall, S. (1992). The vertigo of displacement: shifts within black documentary practices. In D. Bailey D. & S. Hall (Eds.), *Critical decade: black british photography in the eighties*. London: Ten-8.

Barnes, C. (1991). *Disabled people in Britain and discrimination*. London: Hurst and Co.

Barnes, C. (1998). Review of *The Rejected Body*, by Susan Wendell. *Disability and Society*, 13, 1, 145-147

Barnes, C. (1999). Disability studies: new or not-so-new directions, *Disability & Society*, 14, 4, 577-580

Bauman, Z. (1992). *Mortality, immortality and other life strategies*. Cambridge: Polity.

Beardshaw, V. (1989). Conductive education: a rejoinder. *Disability, Handicap and Society*, 4, 3, 297-299

Bury, M. (1996). Defining and researching disability: challenges and responses. In C. Barnes & G. Mercer (Eds.), *Exploring the divide: chronic illness and disability*. Leeds: The Disability Press.

Birke, L. (1986). *Women, feminism and biology*. Brighton: Wheatsheaf.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Cashling, D. (1993). Cobblers and song-birds: the language and imagery of disability. *Disability, Handicap and Society*, 8, 2, 199-

Cockburn, C. (1991). *In the Way of Women*. London: Macmillan.

Corker, M. (1999). Conflations, differences and foundations: the limits to 'accurate' theoretical representation of disabled people's experience?. *Disability & Society*, 14, 5, pp.627 - 642

Corker, M. & French, S. (Eds.) (1999). *Disability discourse*. Buckingham: Open University Press.

Crow, L (1996). Including all our lives. In J. Morris (Ed.), *Encounters with strangers: feminism and disability*. London: Women's Press.

Davis, L.J. (1995). *Enforcing normalcy: disability, deafness and the body*. London: Verso. Findlay, B (1999) Disability rights and culture under attack, *Disability Arts in London*, issue 149 (July), pp 6-7

Finkelstein, V. (1980). *Attitudes and disabled people*. New York: World Rehabilitation Fund.

Finkelstein, V. (1981). To deny or not to deny disability. In A.Brechin et al. (Eds) *Handicap in a Social World*. Sevenoaks: Hodder and Stoughton.

Finlay, M. & Lyons, E. (1998). Social identity and people with learning difficulties: implications for self-advocacy groups.

Disability & Society, 13, 1, 37-52 Fraser, N. & Nicholson, L. (1990). Social criticism without philosophy: an encounter between feminism and postmodernism.

In L. Nicholson (Ed.), *Feminism/Postmodernism*. London: Routledge.

Goffman, E. (1968). *Stigma*. Harmondsworth: Penguin. Hahn, H. (1985). Towards a politics of disability: definitions, disciplines and policies. *Social Science Journal*, 22 (4), 87-105

Hahn, H. (1988). The politics of physical differences: disability and discrimination. *Journal of Social Issues*, 44 (1) 39-47

Hasler, F. (1993) Developments in the disabled people's movement. In J.Swain et al. (Eds.), *Disabling barriers, enabling environments*. London: Sage.

Hood-Williams, J. (1996). Goodbye to sex and gender. *Sociological Review* 44, 1, 1-16

Hurst, R. (1995). Choice and empowerment – lessons from Europe. *Disability & Society*, 10,4, 529-534

- Jay, N. (1981). Gender and dichotomy. *Feminist Studies* 7, pp 38-
- Kritzman, L.D. (Ed.) (1990). *Michel Foucault: politics, philosophy, culture*. New York: Routledge.
- Kuhn, T (1970). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Liggett, H.(1988). Stars are not born; an interpretive approach to the politics of disability. *Disability, Handicap and Society*, 3, 3, 263- 276
- Morris, J. (1991). *Pride Against Prejudice*. London: Women's Press.
- Morris, J (ed.) (1996). *Encounters with strangers: feminism and disability*. London: Women's Press.
- Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. London: Maurice Temple Smith.
- Oliver, M. (1989). Conductive education: if it wasn't so sad it would be funny. *Disability, Handicap and Society*, 4, 2, pp 197-200
- Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. Basingstoke: Macmillan.
- Oliver, M. (1996). *Understanding disability: from theory to practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Priestley, M.,Corker, M., Watson, N. (1999). Unfinished business: disabled children and disability identity, *Disability Studies Quarterly*. 19,2
- Read, J. (1998). Conductive education and the politics of disablement. *Disability & Society* 13, 2, 279-293
- Rioux, M & Bach, M., eds (1994) *Disability is not measles: new research paradigms in disability*, North York: L'Institut Roehar Institute.
- Said, E.W. (1994). *Culture and imperialism*. London: Vintage. Shakespeare, T.W. (1994). Cultural representations of disabled people: dustbins for disavowal? *Disability and Society*, 9, 3, pp 283 – 299
- Shakespeare, T.W. & Watson, N. (1995). *Habeamus corpus? Disability studies and the issue of impairment*. Paper presented at Quincentennial Conference, University of Aberdeen.
- Shakespeare, T.W. & Watson, N. (1997). Defending the social model. *Disability and Society*, 12, 2, 293-300
- Shakespeare, T.W. (1999). Losing the plot? Discourses on genetics and disability, *Sociology of Health and Illness*. 21, 5, 669-688

Shakespeare, T.W. & Erickson, M. (2000). Different strokes: beyond biological essentialism and social constructionism. In S.Rose & H.Rose (Eds.) *Coming to life*. New York: Little, Brown.

Sutherland, A. (1981). *Disabled we stand*. London: Souvenir Press.

Thomas, C. (1998). *The body and society: impairment and disability*, paper presented at BSA Annual Conference: *Making Sense of the Body*, Edinburgh.

Thomas, C. (1999). *Female forms: experiencing and understanding disability*. Buckingham: Open University Press.

Timpanaro, S. (1975). *On materialism*. London: New Left Books.

Tremain, S. (1998). *Feminist approaches to naturalizing disabled bodies or, does the social model of disablement rest upon a mistake?*. Paper presented at Annual Meeting of the Society for Disability Studies, Oakland, CA.

Wall, P. (1999). *Pain: the science of suffering*. London: Weidenfeld and Nicholson.

Wendell, S. (1996). *The rejected body: feminist philosophical reflections on disability*. New York: Routledge.

Vernon, A. (1996). *A stranger in many camps: the experience of disabled black and ethnic minority women*. In

J. Morris, J. (Ed), *Encounters with strangers: feminism and disability*. London: Women's Press.

Zola, I.K. (1989). *Towards the necessary universalizing of a disability policy*. *The Milbank Quarterly*, vol. 67, suppl.2, Pt. 2., 401-428

Mehmet Şef, Melek Hanım ve Ben

Elif Emir Öksüz

filerime@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

MasterChef jüri üyelerinden Mehmet Şef sol elinin hikayesini, aslında kendi hikayesini programda paylaşmış. Sosyal medyada link düşünce önüme açıp izledim. Normalde programı düzenli izlemem ama jürileri tanıyorum. Görünce ilgimi çekti. Yarışmacı Melek Hanım kendi hikayesini paylaşınca, çok benzer bir hikayeye sahip Mehmet Şef suskunluğunu bozup çok olumlu, çok destekleyici ve çok örnek bir biçimde kendi hikayesini paylaşmış. Onlar hadi aynı programda, peki benim bu yazıda ne işim var?

Kaydı izlerken yer yer ağlamaklı oldum. Karşımda biri ağlayınca zaten dayanmam. Duygular tanıdık olunca da bazen karşımdakine mi yoksa kendime mi ait bilmem, yaşlar boncuk boncuk yuvarlanır yanaklarımdan. Saklanmak istemek, yapamayacağım şeylerin sıralı tam listesini duyup durmak, yapabileceğimi kanıtlamak için herkesten daha çok çalışmak ve sonunda listedekilerin çoğunu engelime rağmen değil engellenmelerime rağmen başarmak... Değersizlik, öfke, yer yer enerji yer yer de tükenme ve sonunda yorgun bir gurur.

Hayatımın çoğu “yapamazsın” denen şeyleri yapmaya çalışmakla geçti. Lisede hazırlıkta çok zorlanmıştım. İngilizce dersim öğretmenin üç dört puan eklemesiyle ancak dört düşebilmişim. Bir anlamda, öğretmenim dört karne notu için bana engelli indirimi sağlamıştı ama daha iyi öğrenebilmem için engelikle ilgili bir düzenleme veya uyarılama yapmamıştı. Öğretmenim kendime göre daha kolay bir okula geçmemi önermişti. Bu teklifi asla ciddiye almadım ama çok üzüldüğümü bu gün gibi hatırlıyorum. Üzerinden yirmi yıl geçti. O arada Amerika’da yüksek lisans ve doktora yaptım. Stajlarım boyunca anadili İngilizce olan insanlara psikolojik destek sağladım. Şimdi dört yıldır eğitim dili tamamen İngilizce olan bir bölümde dersler veriyorum. Öğrencilerimden hem yıl sonu değerlendirmelerinde yazılı olarak hem de zaman zaman sözlü

olarak İngilizceyi çok iyi kullandığıma ve telaffuzumun çok güzel olduğuna dair iltifatlar alıyorum.

Bir de üniversitede bir hocam vardı. Ben sınıftayken bile benimle konuşmaz, arkadaşlarımı muhatap alırdı. Bana da “şu” veya “o” zamirlerini uygun görürdü. Görmediğim için klinik psikolojide hiç şansım olmadığını söylerdi. Üniversitede dört yıldır sayısız ders verdim. Elbette herkesi memnun etmek gibi bir çabam yok, çünkü bu mümkün değil. Fakat her dönem öğrenci değerlendirmelerini özenle okurum. İşimi iyi yapıyorum gibi görünüyor onların yazdıklarına bakınca. Ayrıca ben stajdayken danışanım olan bir kız, sonradan benim yüksek lisans yaptığım programa başvurmuş. Neden bu bölüm diye sorulduğunda da “Elif’in benim hayatıma çok olumlu etkisi oldu. Ben insanlara öyle iyi gelmek istiyorum.” demiş. Demek ki klinik işlerinde de fena bir potansiyelim yok.

Daha sayayım mı size bana biçilen “yapamazsın” listesini? İlla akademik işler olmasına gerek yok. Mehmet Şef’e dedikleri gibi “evlenemezsin” var mesela. Kendi ailem bile buna pek ihtimal vermiyordu. Evlendim de anne de oldum.

Bir yandan yazıyorum şu an öfkeyle karışık bir duygu seli içinde, bir yandan da korkuyorum. Kendimi fazla büyük bir yere koymuş gibi algılanmaktan korkuyorum. Ben bir kahraman değilim, Mehmet Şef de değil, Melek Hanım da değil. Hepimiz yel değirmenleriyle savaştık, savaşıyoruz. Biz hala ayakta kalanlarız. Kalamayabilirdik de, “yapamazsın” listesine kapılıp gidebilirdik, her neydiyse bizi ayakta tutan, belki fedakâr bir anne, iyi bir öğretmen, kişilik özellikleri, belki de bir yaren bir can yoldaşı, onlar olmayabilirdi. Üçümüz de benzer durumda olanlara ilham verebiliriz. Bir şeylerin yapılabileceğini göstermiş olabiliriz. Ne mutlu bana. Korkum bu beklentinin genellenmesi, her engelliden böyle çarpıcı başarıların beklenmesi, olmayınca da sistemin değil kişilerin suçlanması. Demek istediğim şu toplumda bir yrimizin olabilmesi için “süper” olmak zorunda olma baskısını hissetmek zorunda değiliz.

Evlilik veya anneliği bir kişisel başarı gibi göstermeye alet olmaktan korkuyorum. Evlilik veya çocuk, başarı listemde işaretlenmesi gereken kutular olduğu için gerçekleştirdiğim şeyler değil elbette. Fakat insanların bana biçtiği rollerin de farkındayım. Bunların arasında sevilebilecek bir kadın olmak ve annelik yok, biliyorum, çünkü öğretildim.

Bir de hakkımda konuşmanızdan korkuyorum. Mehmet şef'in programının yayın tarihini bulabilmek için internet araması yaptım. Üç haber başlığını dinledikten sonra dayanamadım, kapattım. Haber başlıkları benim için yazılmış gibi öfkelen dim. "Mehmet şef'in Acı Dolu Hikayesi" başlığını atan kişi kimsin sen? İşte böyle konuşmalara konu olmaktan korkuyorum. Drama pornografilerinize konu olmak istemiyorum. Benim hayatım veya hikayem acı dolu falan değil. Evet zorluklarla çok karşılaştım. Böylece mücadele etmeyi öğrendim. Engellenmeye çok maruz kaldım. Fakat çoğu kişinin sandığı gibi gün içinde oturup defalarca halime ağlamıyorum. Hatta hiç fena olmayan bir hayatım olduğunu düşünüyorum, yani hayatımdan memnunum. Muhtemelen Mehmet şef ve Melek Hanım için de bu durum böyle.

Haydi şimdi sağlamcılar, kış kış. Kendi evinizin önünde oynayın.

İçim Şişti Dostlar

Sevgi Mart Göcen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Merhaba dostlar, azıcık dertleşmeye geldim sizlerle. Zira gerçekten içim şişti. Yoruldum. Sıkıldım. Malum burada kalem özgür. Eh o halde azıcık derdimi dökeyim size.

Bankalarda şahit dayatmasından illallah gelmişken, yeni moda vekaletname talep edilmesi. Öyle ya bizim güvenliğimiz her şeyden önemli değil mi? Şahit dayatınca, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun yönetmeliğine tosluyorlar. Eh o zaman "En iyisi vekaletname" deyip, hesap açtırmaya gelenden, kredi çekmek isteyen vekaletname istiyorlar. Peki sevgili üstün zekalı normal kardeşim; sana kimse anlatmadı mı bir kişinin bir konuda vekaletname verebilmesi için, o işlemi tek başına yapmaya ehil olmasının gerektiğini. Kişinin tek başına yapamayacağı bir işlem hakkında vekalet verme yetkisinin olmadığını? Vekaletin getiriliş amacının, ilgilinin o işle uğraşacak zamanı olmaması ya da vekalet verdiği kişinin mesleki tecrübe ve deneyimlerinden yararlanmak için ki bu avukat vekaletlerinde geçerlidir; vekalet vermek istediğini. Bildiğiniz gibi hukukçuyum ve fakülte eğitimim boyunca, biz vekalet sözleşmesini bu şekilde öğrendik. Şimdi bu çelişkiyi önüme alıp düşünüyorum. Ben tek başıma hesap açmaya, kredi çekmeye yetkiliyim. Bankaya gitmişim, orada hazırım, hemen işlemi yapabiliriz. Ama diyorlar ki "Dur bir dakika, sen körsün, anana, babana, kardeşine ya da yoldan geçen sarı çizmeli Mehmet ağaya vekaletname çıkarttır gel. İşlemini ancak öyle yapabilirim." Peki ben sarı çizmeli Mehmet ağa dahil herkese vekaletname verme yetkisine sahipken, kendim neden bu işlemi yapamıyorum? Ben neden tüm bunları, tüm alıcıları kapalı banka görevlisine anlatmak için saatler harcıyorum? Sadece görebiliyor ve belki eğri büğrü de olsa adını yazabiliyor diye, yaptığı işlemin sonuçları hakkında en ufak bir fikri dahi olmayan insanlar birkaç dakika içinde banka işlemlerini halledebiliyorken benim işlemlerim saatler hatta günler alıyor?

Neden sonunda tüm çabalarım boşa gidiyor?

Bir banka kör olduğumu fark etmeden hesabımı açıp, kredimi onaylıyor. Ama iş kart teslimine gelince, sıradan bir kargocu alim hukukçu kesilip, "Ya şahitle teslim ederim ya da

taahhütname imzalayacaksın” diyor. Peki neden ben bu kargocuya aslında kendi kartımı kendim teslim alabilecek kadar yetkin olduğumu ispat etmek zorundayım?

Aynı gün 10- 15 tane duruşmaya giriyorum. Dosyaların esas numaraları ya da taraf sıfatları karışabiliyor. Duruşma salonunun önüne geldiğimde normal kabul edilen avukat celse uygulamasından ya da duruşma salonunun önündeki listeden dosyasının Esas numarasını ya da taraf sıfatını kontrol ederken hiçbir sorun olmuyor da ben aynı şeyi yapıp celseden tarafı ve numarayı kontrol ederken, neden “Yazık unutmuş” muamelesi görüyorum ve bu tepkiyle karşılaşmamak için neden beynimi normalden çok fazla zorlamak zorunda kalıyorum? Neden sürekli sıradan bir avukatım, sizden bir farkım yok mücadelesi vermek zorunda kalıyorum? Bunu yapmadığım takdirde neden bir avukat değil de duruşma salonunun sandalyesi muamelesi görüyorum? Aynı eğitimi alıp, aynı sıralardan geçip, aynı mesleği yaptığımız halde; neden meslektaşlarım bana ikinci ya da üçüncü sınıf insan muamelesi yapıyorlar; sıradan bir mübaşir, “Şunu bir kenara oturtuverin” deme hakkını nereden buluyor?

Keyifli bir yolculuktan sonra, tam otobüsten incekken ve yanımdaki çocuğumla güzel bir sohbe dalmışken, neden hiç tanımadığım birisi çocuğumun kolundan hoyratça tutup, “Sen in de çocuğu ben indireyim” deme hakkını buluyor kendinde? Neden ben de sıradan insanlar gibi olduğumu anlatabilmek için kavga etmek zorunda kalıyorum?

Neden keyifle başlamasını planladığım tatil keyfimin içine ediliyor? Kim veriyor bu diğerlerine bu hakkı?

Çocuğumu işyerimin çok yakınındaki kreşe kaydettirmek istiyorum. Benim gibi aslında o mahallede oturmadığı halde, işyeri o mahalle sınırları içerisinde olduğu için çocuğunu kaydettirebilmiş birkaç arkadaşla konuştuktan ve ilgili yönetmelik hükümlerine de baktıktan sonra okula gidiyorum. “Ama siz bu mahallede oturmuyorsunuz. Çocuğunuzun kaydını yapamayız.” Cevabını alıyorum. Yönetmelik hükümlerinden, kaydı yaptırmış arkadaş örneklerinden de bir sonuç çıkmıyor. Bakın daha çocuğumun az gören olduğundan falan bahsetmedim. Çocuğumu görmediler. Peki burada beğenilmeyen kim? Evet, bildiniz, veli olarak ben beğenilmiyorum. Öyle ya okul bahçelerinde beyaz bastonla dolaşan bir veli, karizmalarına zarar verecek. Peki kim veriyor

bu sözüm ona okul yöneticisi olan insanlara veli seçme hakkını? Neden hayatımın en eğlenceli işlerinden biri olması gerekirken, çocuğumun okul kaydında çocuğumdan önce kendimi kabul ettirmek zorunda kalıyorum? Kendini normal addeden bir veli gittiği zaman, ikametgâh kaydı bile istemezken, bana “Sizin çocuğunuzu okula alamayız” deme özgürlüğü nereden geliyor? Üstelik bu okul, herkese eşit hizmet vermek üzere kurulmuş bir devlet okuluyken.

Daha neler anlatılır belki. Evet dostlar, bu ara kendimi yorgun hissediyorum. Yukarıdaki olayların bir kısmı benim bir kısmı da yakın arkadaşlarımın başına geldi. Hem onlar adına hem kendi adıma mücadele etmek, halen bunlarla uğraşıyor olmak bazen çok ağır geliyor. Ama içimi dökmek bile rahatlattı. Daha yazının sonuna gelmeden, savaş baltamı yeniden bilemeye başladım da benim taş biraz eskimiş. Bir el atsanız şu duruma. Bunları yaşarken hepimiz aynı mücadeleyi versek. Hepimiz sonuna kadar haykırırsak. Üstümüze gelen baskıları, “Ama tek başımayım. Şuyum vardı, böyle oldu” diye susmak yerine ortalığı ayağa kaldırarak karşılasak. Belki çözüm daha kolay gelir.

Bitmeyen ama Bitmeye Mahkûm Öykü

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 125, Temmuz 2024

Kendine yabancılaşmış gecelerden biriydi. Hani durmadan bölünen uykuya mahkûm. Hayatın tüm saçma çelişkilerini bir torbaya doldurmuş da var olmuş bir gece. Gündüzünden hayır bulamamış mecnun gibi yarı sarhoş bir gece. Önce kablolar hissettim üzerimde. Yapay zekâ ile desteklenmiş bir robot olmuştum. Sonra kablolar eridi. Artık kızılötesinin hükmü geçiyordu. Makineler, bilgisayarlar, telefonlar ve ekran okuyucular. Çağrılar yağıyordu her yandan. WhatsApp mesajları, mailler, sanal konuşmalar, ot bok... Oysa “bok” demem bile yasaktı yazılarımda. Hayır RTÜK kararı değil. Bir yazar arkadaşım hoşlanmıyor, nazik bir İngilizce öğretmeni olan seslendirmenim de boykot uyguluyordu. Olsundu, uygulandı. Sonuçta boktan olana boktan denirdi. Modern toplumun çok sevgili nezaket kuralları nedeniyle şeyleri ismiyle çağırılmayacak mıydım?

Ben boktan yerine çok kötü desem, onun niteliğimi artacaktı. Neyse, bu ayrı konuydu. Biz gelelim kızılötesi şeyisine. Bir anda bilimkurgu filmi modundan çıktım ve irkilerek uyandım. Kıçım açıkta mı kalmıştı ne? Evet kalmıştı ama o rüyanın sebebi bundan kaynaklı değildi. Bunu sonra anlayacaktım. Elim alışkanlıkla telefona uzandı. Tonlarca farklı gruptan onlarca mesaj. Hangisinin hangisi olduğunu anlamaya çalışırken tekrar uyuyup suratımda bir İphone 7'nin patlamasıyla geri uyanmam bir oldu. Bu yabancılaşmaya Apple tekelinin ürünü bile itiraz edip elimden sıyrılarak yüzümde patlamıştı. Uyur uyanık saçma sapan rüyalar içinde, yarısını uyuyarak tamamlayacağım güne uyandım.

Uyanır uyanmaz elim telefona gitti. Yarım yamalak aklımda kalan projeler ne olmuştu. Telefondaki mesaj yağmurunu gördüğümde anladım sorunun açıkta kalan kıçım olmadığını. Onlarca insanın kıçığı aynı anda açıkta kalamazdı sonuçta. Bu başka bir şeydi. Bu harika bir sorumluluk duygusu aynı anda da korkunç bir yabancılaşmaydı. Mesai saati dışında bir de

gönüllü sosyal işler için harcanan bir mesai vardı ve o 24 saatti. Bunları düşüncecek vaktim yoktu. Çünkü çok sevdiğim ve kullanımı sağlığıma zararlı olan aylıklık hakkımı yine kullanmış ve yazımı sabaha bırakmışım. O nedenle iki saat erken kalkıp yazımı bitirdim ve işe yollandım. Sıra geldi biriken mesajlara. Birileri sürekli birilerinin hakkına ve canına kastediyordu. Birileri de ona direniyordu. Üyesi olduğum hayvan hakları grubunda alçağın birinin iki köpeği vurduğunu öğrendim. Sonra Dernek Grubumuza düşen bir haberi okudum Öğretmenlik Meslek Kanunu Kör öğretmenleri de etkileyebilirmiş. Her gün buna benzer gelişmeler ve o gelişmelerle mücadele etme gereği doğuyor. Birgün diyorum bir güncük ayrımcılığa uğramasak, yeni bir vahşet ile karşılaşmasak. Yahu sersek. Rakı içsek ve hiçbir kaygı duymadan şarkılar söylesek. Oysa hiçbirisi olmuyor. Dünya boktan şirketlerin çalışma modeline evrilmiş. Hep bir şeye yetişmek, bir şeylerin peşinden koşmak. Mesai bitiyor toplantılar başlıyor. Mevsimler akıyor ama haberimiz yok.

“Dışarda mevsim baharmış/ Gezip dolaşanlar varmış” diyor Sabahattin Ali mahpushanede. Sözde özgür olan bizler de habersiziz akıp giden dünyadan. O “geçmiyor günler” diyordu. Biz geçtiğini anlamıyoruz günlerin. Kadınların mahkûm edildiği koşulları çok güzel anlatan Sennur Sezer, bu günleri nasıl anlatırdı diye merak etmiyor değilim. Bir günüm daha böyle geçip gidiyor ve aylardan Temmuz. Hepimizin ekonomik kaygılar gütmeyen, ötekileştirilmeden, erişilebilirlik sorunları yaşamadan, sömürülmeden ve mesaj sinyallerinden uzak kendimize ait zamanı yaratacağımız günleri ipe çekiyorum. Hep aynı şeyleri anlatıyorsunuz mızızlığına da bir yanıt. Bu bitmeyen bir öykü ama mahkûm bitmeye. Çünkü bizim d e günümüz gelecek.